

Dil bilimi

Vikipedi, özgür ansiklopedi

Git ve: [kullan](#), [ara](#)

Dil bilimi veya Lengüistik, insan dilinin ilmi araştırmasıdır. Hususiyet arz eden **lisanlar**ın da ilmi incelenmesi olan lengüistik, lisanların gelişmesini, aralarındaki bağları ve dünya üzerinde dağılımını araştırır. Bu araştırmayı yürütene **lengüist** denir. Bu manada lengüist, birçok dil bilen birisi değildir. Lengüistiğin başlıca hedefi, insanın kendisi ve dünyası hakkında bilgi edinmek, depolamak ve ulaştırmaktır. İnsanın içindeki bu arzuyu tatmin etmek için de lengüistin esas aleti olan, lisan kullanılmaktadır. İnsanı insan yapan ve birbirine bağlı üç hususiyetin var olduğu kabul ediliyor: Ruh, öğrenme arzusu ve lisana hakim olması. Lengüistik, lisanla ilgili çalışmalarını içine alan bir sistem olarak **filolojiden** daha özeldir. Filolojinin içine **edebiyat**, **kritik**, **sanat**, **arkeoloji** ve **din** de girer. Uzun seneler, lengüistik tabiri yerine filoloji kullanılmıştır.

Lengüistik, konularına göre isim alır. Edebiyat konusunda lengüistik teknikleri olduğu gibi **psikoloji**, **matematik**, bilgisayar konularının da kendine has lengüistikleri vardır. **Bilgisayar lengüistiği** bir bakıma elektronik cihazların anlayabileceği bir lisan sistemidir.

Bu bilim dalını üç ayrı kolda incelemek mümkündür: Bunlardan birincisi genel lengüistik, yeryüzünde konuşulan bütün lisanları ve bunların birbirleriyle olan münasebetlerini inceler. Genel lengüistiğin bir diğer çalışma alanı da konuşulan dil ile cemiyet arasındaki karşılıklı münasebetlerdir. Lengüistiğin diğer bir kolu olan tarihi lengüistik lisanların tarih içinde geçirdiği devreleri ortaya koyarken, tasviri lengüistik lisanların kendilerine has hususiyetlerini inceler.

"http://tr.wikipedia.org/wiki/Dil_bilimi"dan alındı

İnsan dili çoğunlukla, bir toplum içerisinde bulunan kişilerin karşılıklı olarak anlaşmalarına yarayan araç olarak tanımlanmaktadır. Eldeki belgeler insanların en eski çağlardan beri kendi dillerine ilgi duyduklarını göstermektedir.

Lengüistik alanındaki farklı akım ve görüşlerin bir araya getirildiği bu kitap, insan dili denilen haberleşme aracının daha iyi tanınması ve tanıtılması için, ilk başlarda bugüne kadar yapılan dil çalışmalarında tutulan yolların amaç birliği ve bütünlüğü olarak lengüistik metodu deyimini ile çerçevelenerek yayımlanmıştır.

Dil bilimi veya Lengüistik, insan dilinin ilmi araştırmasıdır. Hususiyet arz eden lisanların da ilmi incelenmesi olan lengüistik, lisanların gelişmesini, aralarındaki bağları ve dünya üzerinde dağılımını araştırır. Bu araştırmayı yürüten lengüist denir. Bu manada lengüist, birçok dil bilen birisi değildir. Lengüistiğin başlıca hedefi, insanın kendisi ve dünyası hakkında bilgi edinmek, depolamak ve ulaştırmaktır. İnsanın içindeki bu arzuyu tatmin etmek için de lengüistin esas aleti olan, lisan kullanılmaktadır. İnsanı insan yapan ve birbirine bağlı üç hususiyetin var olduğu kabul ediliyor: Ruh, öğrenme arzusu ve lisana hakim olması. Lengüistik, lisanla ilgili çalışmaları içine alan bir sistem olarak filolojiden daha özeldir. Filolojinin içine edebiyat, kritik, sanat, arkeoloji ve din de girer. Uzun seneler, lengüistik tabiri yerine filoloji kullanılmıştır.

Lengüistik, konularına göre isim alır. Edebiyat konusunda lengüistik teknikleri olduğu gibi psikoloji, matematik, bilgisayar konularının da kendine has lengüistikleri vardır. Bilgisayar lengüistiği bir bakıma elektronik cihazların anlayabileceği bir lisan sistemidir.

Bu bilim dalını üç ayrı kolda incelemek mümkündür: Bunlardan birincisi genel lengüistik, yeryüzünde konuşulan bütün lisanları ve bunların birbirleriyle olan münasebetlerini inceler. Genel lengüistiğin bir diğer çalışma alanı da konuşulan dil ile cemiyet arasındaki karşılıklı münasebetlerdir. Lengüistiğin diğer bir kolu olan tarihi lengüistik lisanların tarih içinde geçirdiği devreleri ortaya koyarken, tasviri lengüistik lisanların kendilerine has hususiyetlerini inceler.

Alfabe

Abece, her biri dildeki bir sese karşılık gelen harfler dizisidir. Alfabe.

"Abece" sözcüğü, Türkçe'deki ilk üç harfin okunuşundan oluşur.

Benzer biçimde Fransızca kökenli Alfabet'den

dilimize geçen "Alfabe" szcg, eski Yunanca'daki ilk iki harf olan "alpha" ile "beta"nın okunuşundan gelir.

Türk abecesinde 29 harf bulunur: A, B, C, , D, E, F, G, , H, I, İ, J, K, L, M, N, O, Ö, P, R, S, Ő, T, U, Ü, V, Y, Z.

XX. YÜZYILIN BAŞLICA DİL BİLİMİ AKIMLARI VE FERDINAND DE SAUSSURE

Kaynak: Prof. Dr. A. M. Gurbanov "Umumî Dilcilik", Bakû, 1977.

Hazırlayan: Glzade Jabbarova

XX. Asırda dil bilimi çeşitli akımlar (cereyanlar) Şeklinde gelişmeye başlamıştır. Bu asırda yalnız Avrupa'da değil, dünyanın başka kıtalarında ve Amerika'da da dil bilimi süratli bir Şekilde gelişmeye başlamış ve bu ülkelerde yeni akımlar ve bu akımlara bağlı dil okulları kurulmuştur. XX. yüzyılda gelişen önemli akımlardan birisi Yapısal sosyoloji akımıdır. Bu akımların ortaya çıkmasında nl İsviçreli dil bilimci, Ferdinand De Saussure'n büyük etkisi olmuştur. Onun dil ile ilgili görüşleri bir çok akımların ve okulların temelini oluşturmuştur. Ferdinand De Saussure (1857-1913) XX. asır dilciliğinin en büyük simalarındandır. Cenevreli bir anneden dünyadan dünyaya gelen Saussure, çocukluğundan itibaren dil öğrenmeye ilgi göstermiş, Latinceyi Yunancayı ğrenmiştir.

Tahsil hayatına Cenevre Üniversitesi'nde başlamış ve Leypsig'te devam etmiştir. Burada okurken K.Brugman, K.Osthof, A.Leskin'den ders almıştır. 19-20 yaşlarında öğrenci iken ilmî araştırmalarla meşgul olmuş ve bu dönemde Hint-Avrupa dillerinin ünlü sesleri ile ilgili yazılarıyla, ortaya koyduğu fikirleriye hocalarını geride bırakmıştır.

1880 yılından itibaren Paris'te yaşayan Saussure, Paris Lingustik Kurumunda çalışmış ve 1884 yılından itibaren üniversitelerde tebliğlerini sunmuştur.

1891 yılında vatani Cenevre'ye dönen Saussure, Cenevre Üniversitesi'nde Sanskritçe ve Hint-Avrupa dillerinin mukayeseli grameri sahalarında ilgi çekici tebliğler sunmuş ve aynı üniversitede dilcilik ana bilim dalına genel başkan seçilmiştir.

Saussure 1906-1912 yıllarında Cenevre Üniversitesi'nde "Genel Dil bilimi Kursları" derslerini anlatmıştır. Genel dil teorisine dair olan bu derslerde tutulan notları, ölümünden sonra talebeleri A. Seşe ve Ş. Balli 1916 yılında "Genel Dil bilimi Dersleri" adıyla kitap haline getirmişlerdir.

"Genel Dil bilimi Dersleri" yayınlandığı zamandan itibaren bilginlerin dikkatini çekmiş ve dilcilikte büyük bir olay olarak karşılanmıştır. Dilcilik ilminin temel niteliklerini ortaya koyduğu ve bu bilim

dalının sınırlarını çizdiği için temel bir başvuru kitabı olmuştur. Saussure'e kadar dilcilerin bir çoğu dile mantık, psikoloji, fizyoloji bilimlerinin yöntemleriyle yaklaşıyorlardı. Bundan dolayı dil bilimi bağımsız bir bilim haline gelemiyordu.

Saussure dili sosyal bir olay olarak kabul eder ve şöyle der: "Dil biliminin tek ve asıl konusu dildir." Ferdinand Saussure'nin dil bilimi alanına getirdiği fikirler, bu bilim dalının gelişmesini sağlamıştır.

Bunlardan bir kaçına değinelim;

1. İşaret "Gösterge" (Signe) Teorisi:

Ferdinand De Saussure, dili açıklarken işaret kavramından yola çıkar. O:"Dil işaretler sisteminden ibarettir" demiştir. Saussure'e göre bir dil işareti "kavram" ve "ses imajı"nın birleşmesinden doğar.

2. Sistem Olarak Dil:

Ferdinand Saussure'e göre dil, bir sistemdir. O, dilin karmaşık bir yapıya sahip olduğunu göstermiş ve onun bir sistem olarak kavranması gerektiğini söylemiştir. Saussure'ün dilin bir sistem olarak değerlendirilmesi gerektiği fikrini ileri sürmesi, onun XX. asır dilciliğine yaptığı en büyük katkı olarak değerlendirilmektedir.

3. Dil ve Konuşma İlişkileri: (Bildirişim)

Saussure, ikinci olarak dil bilimi alanında dil ve söz karşıtlığını ortaya koymuş, bu iki kavramın farklarını göstermiştir.

A. Söz ile dil arasındaki farklılıklar ,

Saussure, konuşmanın ferdi, dilin ise topluma ait olduğunu söylemiştir. Bu fikre göre dil bütünüyle bu veya başka bir kişide mevcut değildir. Dil bütün olarak o dili konuşanların konuşmalarının toplamından ibarettir.

B. Söz ile dilin ilişkisi,

Saussure'nin teorilerinde konuşma ile dil arasındaki farklılıkları gösterdiği gibi konuşma ile dil arasında sıkı bir ilişkinin bulunduğu da dikkat çekmiştir. Ona göre dil ve konuşma iletişimin iki ayrı koludur. Bunlar, birbirleriyle sıkı bir birliktelik içindeler; biri diğeri için önemlidir. Dil için konuşma, konuşma için dil zaruridir. Saussure dile göre konuşmanın daha eski olduğu düşüncesindedir.

4. Sinkronizm ve Diakronizm:

Ferdinand De Saussure'e göre dil iki yönden araştırılabilir: Şu an bulunduğu durumuyla veya tarihi gelişimine göre. Bunlardan birincisine Eş zamancılık, ikincisine art zamancılık denir. Bu görüşe uygun olarak Saussure, dilciliği iki alana ayırır ve bunlarda eş zamanlı dilciliğe üstünlük verir. O, bu iki alanı birbirinden tam olarak ayırmamış; her iki alan arasında ilişki bulunduğunu göstermiştir.

5. (iç ve dış dil bilimi)

Saussure, dil bilimi iç ve dış olmak üzere ikiye ayırmış, bunlar arasına bir sınır çizmiş ve onların içerik ve görevlerini göstermiştir. Saussure'e göre iç dil bilimi, dilin yapısına ait olan meselelerle ilgilenmelidir. Dış dil bilimi ise dilin halkla olan çok yönlü ilişkilerinin tetkiki ile meşgul olmalıdır.

XX. Asır dilciliğinde bir çok akım ve okulların ortaya çıkmasında büyük rolü olan Saussure'ün dil bilimi görüşleri, bazı kusur ve zıtlıklardan da yoksun değildir.

DİLCİLİKTE SOSYOLOGİZM AKIMI:

XX. asrın önemli dilcilik akımlarından biri de sosyologizmdir. Saussure'e bağlanan bu akımla dil sosyolojinin bir alt dalı olur. Bu akım insan dilinin sosyolojik olaylara bağlı olarak incelenmesi görüşünü ileri sürer. A. Meye, J. Vandriyes, A. Seşe, Ş. Balli sosyoloji cereyanının önde gelen isimleridir.

Sosyologizm akımının Cenevre ve Paris dilcilik okulları olmak üzere iki okulu vardır.

1- Cenevre Dilcilik Okulu:

Ferdinand De Saussure'un görüşlerine dayanan bu okulun üyeleri. A. Seşe ve S. Balli idi.

A.Seşe (Sechehaye): Saussure'un talebesidir. O, 1927 senesinde "Umumi lingustik Cenevre Okulu" adlı makalesiyle tanınmıştır. Adından da anlaşıldığı üzere makale Cenevre okulundan bahseder. A.Seşe, genelde söz dizimi ile ilgilenmiş,

ilmî araştırmalarını daha çok bu konu üzerinde yapmıştır.

şarl Balli: (Bally, 1865-1947), Cenevre Dilcilik Okulu'nun önde gelenlerindedir. O, her zaman hocası Saussure'ün görüşlerine sadık kalmıştır.

ř. Balli, genellikle roman dillerini incelemiş, dramatik yapı ve üslup konularında araştırma ve tahliller yapmıştır. "Fransız Üslup bilimi" (1909)," Dil ve hayat" (1913), "Umumi lingustik ve Fransız dilleri meseleleri" (1932) adlı eserler O'nun başlıca araştırmalarıdır. Bu eserlerde ř. Balli, dil bilimine bağlı bir üslub teorisi kurmuştur. Bu teori, ř. Balli'nin dilciliğe en büyük katkılarındanadır.

2- Paris Dilcilik Okulu:

Sosyologizm cereyanının ikinci önemli okulu, Paris Dilcilik Okuludur. Bu okulun en önde gelen temsilcileri Antoine Meillet ve onun talebesi J. Vandriyes'tir.

a. Antoine Meillet, (1866-1936)

XX. asır Fransa dilciliğinin başkanı olan Antoine Meillet, XIX.Asrın sonlarında ilmi araştırmalara başlamıştır. 1906 yılında Paris dilcilik

akımının başkanı ve bu kurumun bülteninin redaktörü olmuştur.

Antoine Meillet, 24 kitabın ve 540 makalenin yazarıdır:

“Hint-Avrupa Dillerinin Mukayeseli Öğrenilmesine Giriş” (1903), “German Dilleri Gurubunun Esas Hususiyetleri“ (1925), ”Tarihi Dilcilikte Mukayeseli Metod”(1925), “Klasik Dillerin Mukayeseli Grameri” (1925) , “Latin Dilinin Tarihi Oçerki” (1928), “Umum Slavyan Dili” (1934) ve diğçerleri onun önemli eserlerindendir.

Antoine Meillet'nin eserlerinin bibliyografyasından onun sadece Çağdaş Hint-Avrupa dilleri ile değil klasik dillerle de ilgilendiğı anlaşılıyor. Antoine Meillet eserlerinde hemen hemen bütün Hint-Avrupa dillerine değinmiştir. Onun eserlerinde German ve Slovyan dilleri, Eski Yunan, eski Ermeni, Tohar, Latin ve sair diller geniş ölçüde araştırılmıştır. Dilcilik tarihinde Antoine Meillet Hint-Avrupa dillerinin mukayeseli grameri alanındaki araştırmalarıyla ünlüdür. Antoine Meillet'nin mukayeseli gramere dair görüşleri onun “Hint-Avrupa Dillerinin mukayeseli Öğrenilmesine Giriş” adlı büyük eserinde yer almıştır. O, mukayeseli tarihi gramer alanında Avrupa dilciliğinin en güzel geleneklerini devam ettirmiş ve geliştirmiştir.

Antoine Meillet, diyalektoloji ile de ilgilenmiştir. Onun eserlerinin bir kısmı Hint-Avrupa dilleri diyalektlerinin tetkikini içermektedir.

Antoine Meillet, dil bilimi araştırmalarının metod ve prensipleriyle özel olarak ilgilenmiştir. O, mukayeseli tarihi metodta kusurlar bulunduğunu söyler ve bu metodun geliştirilmesini teklif ederdi. Antoine Meillet mukayeseli tarihi metodun artık 19. asırdaki gibi uygulanmaması gerektiği görüşündeydi. Antoine Meillet, kendi görüşüne uygun olarak birçok dil olgusunu sosyolojik açıdan izah etmeye çalışmıştır. O, kelimelerin anlamlarının sosyolojik belirtilere göre değiştiğini gösterirdi. Onun fikrine göre bu veya şu kelime, geniş sosyolojik bir gruptan dar bir gruba geçtiğinde anlamı daralır. Aksine kelime dar sosyolojik gruptan geniş gruba geçtiğinde anlamı genişler.

Sosyologizm görüşü, Fransız dilciliğinde Antoine Meillet'nin çağdaşları; F.Brünu, M.Grammon, A.Doza, J.Maruzo, J.Vandriyes'in eserleriyle devam etmiştir. Bunlardan, J.Vandriyes'in faaliyetleri daha çok dikkat çeker.

J.Vandriyes, dilcilikte sosyologizm akımının en önemli simalarındandır. O, klasik diller dalında uzmanlaşmıştır. O'nun Kelt diline dair araştırmaları vardır. J.Vandriyes, genel dilcilik problemleriyle çok ilgilenmiş ve bu alanda bir çok ilmi bildiriler yayınlamıştır. onun "Dil" adlı eserinde dilciliğin

önemli problemleri ele alınmıştır. Vandriyes, dili sosyolojik bir olay olarak görmüş ve dil olaylarının tahliline de bu açıdan yaklaşmıştır.

DİLCİLİKTE YAPISALCILIK (STRUKTURALİZM) AKIMI:

XX. yüzyılda ortaya çıkan çeşitli dilcilik akımlarının içerisinde yapısalcılık önemli bir yer tutar. Günümüzde yapısalcılık son derece yaygın olan bir akımdır.

XX. yüzyılın birinci yarısında çeşitli bilim alanlarında yapı incelemeleri önem kazandı. Yapısalcılık terimi yapı analizi görüşünden türemiştir. Bu akım 1920'li yıllarda psikoloji, estetik, sosyoloji, tarih ve edebiyat dallarında kendisini hissettirmeğe başladı.

Dilcilikte yapısalcılığın oluşmasının kendine özgü bir tarihi vardır. Dilcilikteki yapısalcılık akımı, Psikoloji ve "Genç gramerciler" akımlarına karşı ortaya çıkmıştır. Daha 1870 yılında Bodyen'de Kurtene kendisinin iki ünlü görüşüyle, Dilin sistematiği ve Fonem nazariyesiyle yapısalcılık akımının teşekkülünde önemli bir rol oynamıştır. 1879 yılında Saussure, dil olgularına yapı yönünden yaklaşılması gerektiğini göstermiştir. Onun 1916 yılında basılan "Genel Dil bilimi Dersleri" adlı eseri daha sonra ortaya çıkacak olan yapısalcılığın

temelini oluşturmuştur. Yapısalcılık akımı daha önce ortaya çıkmasına rağmen yapısalcılık terimi dilciliğe 1939 yılında girmiştir. V.Brendal'ın makalesinde dilcilikte yapı anlayışı ile ilgili terimlere geniş yer verilmiştir. Dilcilikte Yapısalcılık akımına "Yapısal dil bilimi" de denir. Yapısalcılık, dilin biçimsiz bir yığın olmadığını, dilin ayrı ayrı katmanlardan oluşan bir yapıya sahip olduğunu gösterir ve bu yapının özelliklerini araştırır.

Yapısalcılık Akımına Bağlı Okullar

XX. yüzyılın, dokuz yüz yirmili yıllarında, dilcilik bilimi Saussure'un temel tezleriyle gelişti. Onun tezlerinin çoğu genel bir karakter taşımaktaydı. Bunlar, genel bir dil teorisi oluşturuyordu. Fakat bu tezlerde, karanlık kalan meseleler de vardı. Saussure'ün bazı tezlerinde ortaya çıkan kusurlar, onun görüşlerinin farklı yorumlanmasına ve dil biliminde farklı ilmî okulların ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Dilcilikte yapısalcılık akımının başlıca üç okulu vardır:

1. Prag Yapısalcılık Okulu
2. Kopenhag Yapısalcılık Okulu
3. Amerika Yapısalcılık Okulu

1. Prag Yapısalcılık Okulu: (Fonksiyonel Dilcilik)

Bu okul Saussure'ün fikirlerinin tesirinde kalan ünlü Çek dilci Vilem Mateziusun (1882-1945) tarafından kurulmuştur. V. Mateziusun 1926 yılında "Prag Dilcilik Derneği"ni kurmuş ve bununla da Prag okulunun temelini atmıştır. Bu derneğin etrafında esasında Slavyan ve German dilleri üzerinde çalışan bilginler toplanmışlardı. Çek bilginlerinden B. Gawranek, B.Trnka, Skalička, Y. Vahek, L. Novak ve diğerleri dış ülkelerde çalışan Rus dilcilerinden N.S. Trubetskoy, R.O. Yakobson, S.O. Kartsevskiy, Prag dilcilik derneğinin aktif temsilcileriydi.

Prag dilcilik okulunun üyeleri kendi eserlerini 1929 adıyla mecmua şeklinde yayınlamışlardır. Bu mecmuanın dünya dilciliğinin oluşmasında önemli bir yeri vardı.

"Eserler"ın birinci cildinde Prag derneğinin tezleri neşredilmiştir. Bu tezler, Prag dilcilik okulu üyelerinin genel dilciliğe dair görüşlerini ve aynı zamanda bu okulun çalışma programını oluşturdu. "Prag Dilcilik Derneği" 1935 yılından itibaren "Slovo a Hovesnast" adlı bir dergi çıkarmıştır. Bu dergi ve dernek birçok ülkenin dilcilerinin dikkatini çekmişti. Derneğin toplantılarında ve dergi sayfalarında Sovyetler Birliği, ABD, Fransa, İngiltere, Hollanda, Danimarka, Polonya ve diğer birçok ülkenin dilcileri bildiriler sunmuşlardır.

Prag dilcilik okulunun programının temelini "sistem" ve "fonksiyon" düşünceleri (kavramları)

oluřturur. Prag dilcilerinin sistem dūřüncesini, genç “grammatikler”in “atomizm” teorisine karřı geliřtirilmiřti. Onlar dilde birbirlerine baęlı ve birbirlerini tamamlayan çeřitli kategorilere ait sistemler olduęu fikrini savunuyorlardı.

Fonksiyon dūřüncesini Prag okulu dilcilerinin dūřünce sisteminin esasını teşkil ediyordu. Onlar dil bilimi analizine fonksiyonel açıdan yaklaşmayı uygun gürüyorlardı. Dil olaylarını yaptıkları görev açısından tahlil etmek taraftarı olan Prag okulunun dilcilik gürüşünü fonksiyon fikri belirliyordu. Fonksiyonalizm gürüşü Prag dilcilik okulunu diğer dilcilik okullarından ayıran önemli bir özellikti. Prag dilcilik okulu daha çok fonksiyonoloji alanında çalışmalar yapmıştır. Fonoloji meseleleri N.S. Trubetskoy’un 1939 senesinde bastırđı “Fonolojinin Esasları” adlı ünlü eserinde geniş ölçüde açıklanmıştır. Trubetskoy dil ile konuşma arasında farklılıklar bulunmasına dayanarak, konuşmaya has sesleri fonetiğin, dilin seslerini fonolojinin konusu olarak kabul ederek önemli bir ayırım yapmıştır. N.S. Trubetskoy eserinde yaklaşık olarak 200 dilin fonolojik karakterini belirtmiştir. N.S. Trubetskoy ve diğer dilciler araştırmalarında sesin bütün özelliklerini dikkate almış ve ayırıcı özelliklerinin üzerinde durmuşlardır. “Fonolojinin Esasları” adlı eserde Prag dilcileri fonoloji alanda ilmî çalışmaları tamamlamışlardır. Prag okullarının

üyeleri dilciliğin diğer alanları ile de ilgilenmişlerdir. Gramer alanında araştırmalar yapmış, dillerin sınıflandırılması konusunda fikirler söylemiş, dil birliği problemini öne sürmüşlerdir.

Kopenhak Yapısal Okulu (Glossematik)

XX. yüzyılın 930'lu yıllarının başlarında Danimarka'da yapısalcılar, Kopenhak derneğini kurdular. Bu dernek 1931 senesinde Kopenhak yapısalcılarını bir araya getirmiştir.

Danimarka dilcilerinden Vigo Brondal (1887-1942), H. Uldal (1907-1957), Lui Yelmislev (2899-2965) Kopenhak dilcilik derneğinin kurucularıdır.

Kopenhak dilcileri ses bilimi (fonoloji) ve dilin yapısı meseleleri üzerinde çalışmışlardır. Onlar Prag okulu dilcilerin fonoloji teorisine karşı çıkmışlardır.

Kopenhak dilcileri kendi düşünce sistemlerine 1936 yılından itibaren "Glossematika" adını vermişlerdir. "Glossa" yunanca "dil" demektir. Glossematika geleneksel dilciliğe bir karşı çıkıştır.

Kopenhak derneğinin üyeleri kendi araştırmalarını yayımlamak için özel dergiler çıkarmışlardır. Onlar 1934 yılında "Bulletin du cercle Linguistique de Copenhague", 1939 yılında ise "Acta Linguistica" adlı dergi çıkarmışlar. Adı geçen sonuncu derginin çeşitli sayılarında glossematikanın en önemli meseleleri yer almıştır. 1939 yılında çıkan

derginin ilk sayısında Vigo Brondal'ın "Yapısal Dil bilimi" makalesi yayımlanmıştır ve bu makale yapısalcılığın manifestosu sayılır. Burada yapısalcılık genel olarak ele alınmıştır. Dergide H. Uldal'ın "Glossematikanın Esasları" (1957), L. Yelmislev'in "Dil ve Konuşma (Söz)" (1942), "Dil biliminde Yapı Analizinin Yöntemleri" (1950-1951) makaleleri yayımlanmıştır.

Lui Yelmislev Kopenhak yapısalcılık okulunun ünlü simalarındandır. O, daha 1928 yılında bastırıldığı "Genel Gramerin Prensipleri" adlı eserinde yapısalcılık teorisini açıklamıştır. Ünlü nazariyeci L.Mislev "lingustik Teorisinin Esasları" (1943) adlı tezinde glossematikanın prensipleri konusunu (teorisi) son şekline ulaştırmıştır.

L. Mislev Kopenhak Üniversitesi Felsefe Fakültesine bağlı Lingustik ve Fonetik enstitüsünün yöneticisi olarak çalıştığından mantık, özellikle de riyazi mantıkla ilgilenmiştir. Onu, matematik meseleleri de yakından ilgilendirmiştir. L. Mislev matematikle ilgilenen ilk dilcidir. O matematiksel metodları dilciliğe uygulamaya çalışmıştır.

Kopenhak dilcilik okulu evrensel bir dil bilimi teorisinin doğması için çok çalışmıştır. Bu problem glossematikte Saussur'un teorilerine dayandırılarak daha da geliştirilmiştir. Bu okul yapısalcılık tarihinde özel bir yere sahiptir ve dilciliğin gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

Amerika Yapısalcılık Okulu (Deskriptif Dilcilik)

Amerika dilciliği XX. yüzyılın ilk yarısında çeşitli okulların, derneklerin ve düşüncelerin toplamı gibi görünüyordu. Deskriptivizm (Tasviricilik) bunların arasında en önde gelenlerindendi. Deskriptif dilcilik yapısalcılığın bir koludur. Bu dilcilik okulu, yapısalcılık prensiplerine dayanıyordu. Amerikalı deskriptivistler dilin gramer yapısına daha çok dikkat etmeleriyle diğer görüşlerden ayırıyorlardu. Onlara göre dilcilerin görevi dilin gerçeklerini, dil olaylarını kaydetmek ve tasvir etmektir. Dil olaylarına karşı bu yaklaşımları okulun İngilizce "to describe" (tasvir etmek)'ten gelen deskriptif adını almasına neden olmuştur. Deskriptivizm devrin sosyal-siyasi şartlarına bağlı olarak Amerika'da yaşayan yerli halkın (Kızılderililerin) dillerinin araştırılması ihtiyacı sonucunda oluşmuş ve ortaya çıkmıştır. Çok çeşitli olan Amerika Kızılderililerin dillerinin geniş tasviri sürecinde Amerika Yapısalcılık okulu şekillenmiştir. Bu okul 1933'ten 1957 yılına kadar çok hızlı bir ilerleme göstermiştir.

Bu okulun kurucularından biri Frans Boas'tır. (1858-1942) Amerikan dilcisi ve antropoloğu Boas, Almanya'da doğmuş, orada eğitim görmüş ve dilcilik ilmine yönelmiştir.

Amerika'da yaşayan ve yazı diline sahip olmayan Kızılderililerin dili F. Boas'ın dikkatini çekmiştir. O, Amerika Kızılderililerinin Dakot,

Eskimos, Oneyda, Simsey ve diğerklerinin dillerini araştırarak kendi çabalarıyla öğrenmiştir. Bu halkların dilleri üzerinde ilmî araştırma yapmanın yanı sıra onların hayatı, âdet ve görenekleri ile de yakından ilgilenmiştir.

F. Boas, dilcilikte Hint-Avrupa dillerinin incelenmesi için belirlenmiş metodların Amerika Kızılderililerinin dillerinin öğrenilmesinde kullanmanın yararsız olduğunu göstermiştir. O, Kızılderililerin dillerinin incelenip, ortaya konulmasında yeni ve farklı metotlardan faydalanılması gerektiğini, yani dilin çeşitlerini (özelliklerini) ortaya koyan metotlardan yararlanılmasını öne sürmüştür.

F. Boas'ın teorik genel dil bilimiyle ilgili görüşleri onun "Amerika Kızılderililerinin Dillerine Dair Rehberlik" (1911-1922) adlı eserinde yer almaktadır. Burada deskriptif dilciliğin esas prensipleri de açıklanmıştır. F. Boas'ın ilmî usulleri Amerikan dilcileri E. Sapir ve L.Bloomfield tarafından iki ayrı yönde geliştirilerek devam ettirilmiştir.

Edward Sapir (1884-1939)

Dilci ve antropologtur. O, Avrupa, Asya ve Amerika kıtalarında yaşayan bir çok halkın dillerini biliyordu ve dil nazariyesinin problemleriyle uğraşıyordu. Onun ilmî faaliyetlerinde dilcilik ilminin meselelerini ortaya koymak, dillerin yeni tasnifini

vermek, dil ve medeniyet ilişkisini belirtmek gibi meseleler önemli yer tutmuştur. Sapir, Kanada ve Meksika halklarının bir çoğunun dillerinin kuruluşunu öğrenmiş ve ortaya koymuştur.

Dil bilimi görüş ve yorumları onun “Dil” (121) adlı eserinde ve makalelerinde yer almaktadır. Amerika’da Yapısalcılığın gelişmesinde Sapir’in tesiri büyüktür. E. Sapir’in dille medeniyetin ilişkisi konusundaki görüşleri Amerika dilciliğinde dille medeniyetin, adet ve geleneğin münasebetini inceleyen “etnolingustik”in temelini oluşturmuştur. Sapir’in “etnolingustik” sahasındaki görüşlerini Benjamen Yorf (1897-1941) devam ettirmiştir. Sadece merak ettiği için bu konuda bilgi toplayan ve öğrenen Yorf 1930’lu yıllarda son derece derin ve güçlü fikirler öne sürmüştür. Dilcilikte Sapir, Yorf tahminleri çok meşhurdur.

Leonard Bloomfield (1887-1949)

Bloomfield, XX. yüzyıl Amerika dilcilik tarihinde Saussure kadar ünlü bir isimdir. Frans Boas’ın yolunda yürüyen Blomfield Şikago Üniversitesinde German filolojisi profesörü olarak çalışmıştır. Bloomfield, 1933 yılında yayımlanan “language”, (“Dil”) adlı eseriyle meşhur olmuştur. O, bu eserinde dilciliğin görev, prensip ve metodlarını

bilimsel bir şekilde açıklamıştır ve bu eser Amerika Üniversitelerinin kaynak el kitabı haline dönüşmüştür. Bloomfield, dili gramer yapısı bakımından her yönüyle açıklamıştır. Onun gramer nazariyesinde gramatikal yapı konusu önemli yer tutuyordu: O, dil bilgisinin temel kavramlarını açıklamak için de çok ciddi uğraş vermiştir. Sentaks sahasında da çok büyük başarılar elde etmiştir.

1936 yılında Bloomfield'in "Dil veya Düşünce" adlı makalesi yayımlanmış ve burada o, felsefî meselelerden söz etmiştir. Genel olarak Bloomfield'in dilciliğe dair görüşleri Amerikan yapısalcılığının gelişmesinde önemli rol oynamıştır ve bu görüşler öğrencileri Blok, Treycer, Hokit, Herris, Glison ve diğerleri tarafından geliştirilmiştir.

1951'de Zelling Harris'in "Yapısal Dil bilimi Metotları" adlı eseri neşredilmiştir. Bu eser deskriptivizmin manifestosu sayılabilir.

Yapısalcılık Okulları Arasındaki İlişkiler

"Genç Gramerciler" dilin tarihi açıdan incelenmesine önem vermiştir. Oysa Yapısalcılık temsilcileri çağdaş dilin durumunu öğrenmeyi gerekli buluyorlardı.

Yapısalcılar dilin eş zamanlı planda öğrenilmesinin dilcilikte esas vazife olduğunu öne sürmüşlerdir.

Dilciliğin gelişmesi tarihinde yapısalcılık akımı içinde yer alan okullardan her birisinin kendine has bir yeri ve rolü olmuştur. Bunlardan Prag Yapısalcılık Okulu ses bilimi teorisi oluşturmakla, Kopenhak glossematikasını dile bir gösterge bilimsel sistem olarak bakmakla, Amerika deskriptivizmi ise dilin gramatikal kuruluşunu (yapısının) birinci plana çıkarmakla dil bilimine hizmet etmiştir.

Dil Bilimi (Dil Bilgisi)

DİL BİLİMİ (DİL BİLGİSİ)

En basit şekliyle bildirim aracı olarak tanımlanan dilin farklı tarifleri yapılmıştır. Mesela; Prof. Dr. Muharrem Ergin'e göre dil :“İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta; kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık ;milleti birleştiren,koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese; seslerden örülmüş muazzam bir yapı; temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar ve sözleşmeler sistemidir.”

“Bir toplumu oluşturan kişilerin düşünce ve duygularının o toplumda ses ve anlam bakımından ortak öğeler ve kurallardan yararlanarak başkalarına aktarılmasını sağlayan çok yönlü ve gelişmiş bir sistem.
“(Prof. Dr. Zeynep Korkmaz)

“İnsanların meramlarını anlatmak için kullandıkları bir sesli işaretler sistemidir.”
(Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu)

“Dil,insanların aralarında haberleşmelerini,duygu ve düşüncelerini, arzularını,isteklerini bir takım mesajlarla birbirlerine nakletmelerini temin eden her çeşit işaretler topluluğuna verilen isimdir.”(Prof. Dr. Ayhan Songar)

"İnsanların duygularını ve düşündüklerini bildirmek için kelimelerle,yazıyla veya işaretlerle yaptıkları anlaşma,lisan." (Türkçe Sözlük,TDK)

Bu tanımlardan sonra dilin mahiyetini iyice kavramak için dilin özelliklerini bilmeye ihtiyacımız vardır. Esasen dilin özellikleri bu tanımların açılımıyla aynıdır:

Dilin

Özellikleri

1. Anlaşma aracıdır: Dilin birinci ve asıl fonksiyonu anlaşma aracı olmasıdır." Ancak onun vasıtallığını yanlış anlamamak lâzımdır. Zira dil,tabî bir vasıta. Gelişigüzel bir vasıta,maddî bir vasıta,gelip geçici iğreti bir vasıta,bir alet değildir. Dil,canlı bir vasıta gibidir. İnsanlara, fertlere hizmet eder; fakat insanların, fertlerin keyfine tâbi değildir. İnsanlar, onu istedikleri biçime sokamazlar, ona değişik bir şekil veremezler. Onu olduğu gibi kabul etmeğe,onun hususiyetlerine dikkat etmeğe,onun tabiatına uymağa, onun kanunlarına boyun eğmeğe mecburdurlar. Dilin bütün hayatı kendiliğinden oluşur. Onun doğuşu ve ortaya çıkışı da, tabîi şekilde vuku bulmuştur, hayatı ve kullanılışı da,tabîi şekilde cereyan eder."

İnsanlar aynı mekânda saatlerce,günlerce,aylarca,hatta yıllarca birlikte kalsalar bile duygu ve düşüncelerini

belirtmedikleri zaman aralarında bir mesaj akışı sağlanamaz. Duygular,düşünceler,istek ve arzular ancak ağıza vurmak suretiyle başkalarına taşınabilir. Bu ise iletişimi ortaya çıkarır. İletişim,bir duygunun, bir düşüncenin bir zihinden başka bir zihne aktarılmasıdır. İnsanlar, aralarında iletişimi sağlamak için çeşitli metotlardan faydalanırlar: Dil,işaretler,jest ve mimikler...vb. gibi. Çağın teknik gelişmelerine göre bunlara başkaları da ilave edilebilir. Ancak şu bir gerçektir ki insanlar arasında anlaşmayı sağlayan en kolay ve en etkili anlaşma aracı dildir.

İnsan,en mükemmel varlık olduğu için,onun kullandığı anlaşma aracı da,kendi tabiatına uygundur.

2. Tabilik : Dilin en önemli özelliklerinden birisi de tabî bir varlık oluşudur. Toprak tabî, at, tabî; araba ise yapmadır. Biz,toprak yapamayız,ama toprağı ihtiyacımıza göre şekiller vererek kullanırız:Ker***,kiremit,tuğla...gibi. Araba ise yapmadır. Bu yüzden ona istediğimiz rengi,şekli,kısaca her tasarımı verebiliriz. Ya ata? Ata istediğimiz şekli vermeye kalkarsak atı da kaybederiz. Dil de tıpkı at gibi tabîdir,yani yapma değildir. Dil yapma olsaydı,insanlar farklı farklı dillerle konuşmak ve yazmak yerine ortak bir dil yaparlardı,onu kullanırlardı. Nitekim Esperanto da bu sebeple kullanılamamıştır.

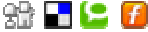

3. Kuralları vardır: Her dilin kendine özgü kuralları vardır. Bu kurallar dilin tabiatından ortaya çıkmaktadır. Daha açık bir ifadeyle söylemek gerekirse biz önce kuralları koyup bu kurallara göre dili şekillendirerek konuşmuyoruz. Mevcut kuralları ,dilin tabi yapısından tespit ediyoruz. Mesela; Türkiye Türkçesinde fiilin şimdiki zamanda yapıldığını belirtmek için - yor ekini kullanıyoruz. Bizim bu eki değiştirmek gibi bir tasarrufumuz olamaz. Dilin yapısı,kuralları ve kelime hazinesi,milletin anlayışı,dünya görüşü ve felsefesiyle yakından Dilin yapısı,kuralları ve kelime hazinesi,milletin anlayışı,dünya görüşü ve felsefesiyle yakından hareketli bir hayat yaşayan bir milletin meramını anlatmak için zamanı yoktur. Bu sebeple yerine göre gel, sor,al,yaz,bil ... kelimeleri bir isteğin ifadesi için yeterli olmaktadır.

4. Canlıdır: Dil, kendi kanunları içerisinde yaşayan canlı bir varlıktır. Canlıların ortak özelliklerinden olan doğma,büyüme ,gelişme gibi özellikler dil için de geçerlidir. Ahmet Haşim dilin kelimelerini yapraklara benzetiyor. Yapraklar ilkbaharda büyümeye başlıyor,yazın hâlâ dallardadır. Sonbaharda yapraklara benzetiyor. Yapraklar ilkbaharda büyümeye başlıyor,yazın hâlâ dallardadır. Sonbaharda kelime ihtiyaçtan ortaya çıkıyor bir süre kullanılıyor ve belli bir zaman sonra kullanımdan kalkıyor. Mesela; kağı'nın kullanımdan kalkmasıyla birlikte kağı

kelimesi ve kağıdı oluşturan parçaların her birine verilen adlar da kullanımdan kalkmaktadır. Yalnız bu demek değildir ki şimdi her birine verilen adlar da kullanımdan kalkmaktadır. Yalnız bu demek değildir ki şimdi kendi zamanının dilidir. Hiç kimse geçmiş bir devrenin de, gelecek bir zamanın da dilini kullanamaz." Ölü bir kelimeyi zorla günlük dile sokmaya çalışmak bir ölüyü diriltmeye benzer ve bir netice vermez. Mesela, aslı Arapça olan kitab kelimesini biz kitap şeklinde kullanıyoruz. Eski Türkçe'de kitabı ifade eden bir betik kelimesi varsa biz bu kelimeyi niçin kullanmıyoruz , demek dilin canlılık özelliğine uymaz.

5. Gizli anlaşmalar sistemidir: Dilin doğuşu konusunda çeşitli teoriler ortaya atılmıştır ve bu değerlendirmelerle ilgili tartışmalar da devam etmektedir.

Acaba ilk insanlar nasıl anlaşıyorlardı? Niçin milletlerin dilleri farklı farklıdır? gibi soruların sayısını artırabiliriz. Bunun gibi sorulara verilecek cevaplar da birbirinden farklı olacaktır. Şurası bir gerçektir ki bir dildeki kelimeler ve kelime dizileri konusunda o milletin bütün fertleri tarihin bilinmeyen döneminde gizli bir anlaşma yapmışlardır. Aynı nesne için Türkler taş derken Araplar hacir, Farslar seng, Ruslar kamin ,İngilizler stone demişlerdir." Böylece her kavmin ayrı bir dili olmuştur. seng, Ruslar kamin ,İngilizler stone demişlerdir."

	<p>Böylece her kavmin ayrı bir dili olmuştur. ve temayüllerinin ayrılığındandır. Her millet kainatı kendisine göre seslendirmiş,aynı eşyaya her millet ayrı seslerle karşılık icat etmiştir.</p> <p>6. Milletin ortak malıdır: "Kendi kanunları içinde yaşayıp giden tabî ve canlı bir varlık olarak dil, insanın üzerinde,ferdin üstünde daima müstakil bir hüviyete,ayrı bir benliğe sahiptir. Dil bazı insanların veya zümrelerin değil ,bütün bir milletin ortak malıdır. O yalnız yaşayan neslin değil,ecdadın da,torunların da üzerinde hakkı olan derinliğine ve genişliğine bütün bir millet malıdır,millet emanetidir,millet mirasıdır,millet istikbalidir.</p> <p>7. Sosyal bir kurumdur: Dil tek tek fertleri değil bütün bir milleti ilgilendirir. Millet olmanın da birinci vasfı aynı dili konuşmaktır. Milletin sahip olduğu değerler içerisinde dil birinci sırayı almaktadır. İnsanın,milletin sosyalliği kadar dil de sosyaldır.</p> <hr/> <p>GusinapsE tarafından (22-04-2006 @ 01:28) tarihinde düzenlenmiştir..</p>
	

GusinapsE

[Profilini Görüntüle](#)

[Zoints Profilini Görüntüle](#)

[GusinapsE - diğer mesajlarını bul](#)

22-04-2006

#2 (mesaj-linki)

arwen

mavideyim

VIP MEMBER...

AKTİFLİK:

KALICILIK:

BUGÜN:

MESAJ:

9366

RUHT HALİM:

AGRESSIVE

arwen

ÇEVİRİMİSİ

İtibar: 226 Puan:

12166

Cvp: DİL BİLİMİ(DİL BİLGİSİ)

Dil bilimi, genel anlamıyla, önce her tür ve her düzeydeki dilleri araştıran ve inceleyen, bu dillerle ilgili genelleri bulmaya çalışan, bu yolda yöntemler geliştiren bilim dallarının ortak adı olarak alınmıştır. Bu bilim dalının en önemli özelliği, buyurucu değil, belirleyici olmasıdır. Daha somut bir örnekle açıklarsak; bir hekim için, anatomi bilimi neyse; bir dil öğreticisi için dil bilimi de odur. Bilindiği gibi anatomi bilimi de buyurucu değildir ve olamaz. O, organların yapılarını, yapı ilişkilerini, görev ve işlevlerini inceler, sağlıklı ve sağlıklı durumlarını belirler. Hekimlik bilgisi ise buyurucudur; sağlıklı ve kusurlu sayılan bir durumun düzeltilmesi için zamana ve şartlara göre yapılması gereken şeyleri buyurur. Hekim de bu buyrukları yerine getirmeye çalışır.

Dil bilimci, belli bir kullanım alanı ve düzeyi için, belli bir dili ve dilleri inceler; bu dilin ve dillerin ifade inceliklerini belirlemeye çalışır; söz konusu dili ve dilleri gerektiğinde başka dillerle karşılaştırır; gerekiyorsa belli bir dilin ifade gücünü artırmanın yollarını göstermeye çalışır. Dil öğreticisi, dil bilgisi öğretmeni ise, belli bir dilin benimsenmiş kurallarını bellemeyi ve uygulamayı görev edinmiştir; onun için olandan çok, olması gereken önemlidir. Nasıl hekimlik bilgisi, anatomi biliminin uygulama alanlarından

biriyse, dil bilgisi de, dil biliminin uygulama alanlarından birisidir. Canlılarla canlı sayılabilecek varlıklar (örn.: insan - makina) arasındaki iletişim kuralları, her makinanın "kullanım kılavuzu"nda gösterildiği gibi; canlılarla cansızlar (örn.: insan - fizikoşimik dünya) arasındaki iletişim kuralları da çeşitli bilim dallarının "uygulama kaynakları"nda ele alınır. İnsanla insan arasındaki iletişim kurallarının sözlü, özellikle sözlü dil üzerine kurulmuş yazılı bölümü ise "dil bilgisi çalışmaları"nın konusunu oluşturur.

Dil bilimi konusunda yeteri kadar bilgisi olmayan dil bilgisi uzmanları için, dil, bütün etkinlikleriyle büyülü bir varlık görünümü kazanır. Bazıları onun canlı olduğuna inanır. Bazıları, onu ulus olmanın tek ve yeterli şartı sanır. Hal bu ki, dil, büyülü değil, büyülemek için de kullanılan bir araçtır. Canlıların en belirgin özelliği, doğmak, yaşamak ve ölmektir. Dil ise, doğmaz; yapılır; ona, kullanıcılarının müdahale hakkını, aralarındaki iletişimin ihtiyaçları belirler. Yaşamak ise, dil için, kullanımda olmak demektir. Dil, ölmez de, ama aşırı müdahalelerle bir ölçüde bozulabilir. Yine de, dil, insan oğlunun kullandığı takımlar arasında yapma ve bozma özelliği en fazla olanlarından biri olmasına rağmen, en az bozulanı ve onarımı en kolay olanlarından biridir de. Dil için ölmek, kullananları belki öldüğü için, kullanımdan kalkmış olması demektir. O halde dil canlı da değil; canlılar arası iletişimi sağlamakta kullanılan bir

araçtır.

Dil birliği, ulus olmak için yeterli değil; ulus olarak kalmak için gerekli şartlardan biridir. Tarihin akışı içerisinde çeşitli sebeplerle oluşan sosyokültürel şartlar bazan değişik dilleri kullanan insanları birlikte yaşamaya zorlar. Birlikte yaşayan insanlar, biribirleriyle kaynaşarak ulus olmayı amaçladıklarında ortak bir dili de benimserler. Bazan bir yabancı dilin inceliklerini ana dilimizden, kültürünü kendi öz kültürümüzden daha iyi öğrenmiş olmamıza rağmen, o dilin ve kültürün sahibi olan ulustan olamayız. Çünkü, dili ve kültürü edinmek akıl işi, kendisini bir ulustan hissetmekse gönül işidir. Dil bilimi konusunda yeteri kadar bilgisi olmayan dil bilgisi uzmanları için, dilin öğeleri şekil olmaktan kurtulup asıl görevleri olan anlam taşıma düzeyine ulaşmakta güçlük çekerler. Bunlar için,

"Ders+//+i+ñ+i çalış-// -t+ı+//+ñ mı
sınıf+//+ı+ñ+ı geç-// -ecek+//+sin."

cümlesindeki

"çalış-// -ır+// -sa+ñ"ın eşdeğeri "çalış-// -t+ı+//+ñ mı", "çalış-" eyleminin "görülen geçmiş zamanının 2. teklik kişisinin soru şekli"dir.

"Ev+//+den gel-// -i+yor+//+um."

"Öğren-+ci+//+ler+i+m+den bir+//+i+n+i gör-
// -d+ü+//+m."

"Kahve+//+ø+ñ+iz+den bir+//+i+si iç-//-miş."
"Ben+//+den büyük+//+sün+üz."

.....

cümlelerindeki "+den" eki, "ablatif/ayrılma/
/ /den/ vs. hali" ekidir.
Bunlar "gel-//-me-//+m" , "gel-//-me-
//+yız" çekimli şekillerinde "geniş zaman"
ekine ne olduğunu açıklayamazlar. "okul
çanta+//+sı"ndaki "+sı"yı, bir zamanlar
benim de yaptığım gibi, "iyelik 3. teklik kişi
eki" sanırlar.
Bunlar için,

"Bu kitab+//+ı sen de oku-//-
muş+//+sun+dur."

cümlesindeki "+dur" eki "bildirme 3. teklik
kişi eki"dir ve İngilizcedeki "is"in,
Fransızcadaki "est"nin, Almandaki "ist"in
karşılığıdır. Bunların önemli bir kesimi
"ses"le "harf"i ayıramazlar. Bu yüzden, yazı
devrimimizin başlıca nedeni olarak, bin yılı
aşkın bir süre Türkçeyi yazmakta kullanılmış
Arap harflerinin Türkçenin seslerini
karşılama yetersiz olduğunu ileri sürer;
gerçekleri araştırmayı düşünemezler.
Bunların yazdıklarında "sesli harf" ve
"sessiz harf"ler vardır. "sagır kef", "nazal
nun", "geniz 'n'si"; "gırtlaklı/bogazlı/hırıltılı
hı" gibi ne ifade ettiği açık olmayan ses
bilgisi terimleri kullanılmıştır.

GusinapsE tarafından (22-04-2006 @ 01:30)
tarihinde düzenlenmiştir..

Türk Yazı Dilinin Gelişimi

DİL BİLİMİ TÜRK YAZI DİLİNİN GELİŞMESİ VE TARİHİ DÖNEMLERİ

Eski Türkçe: Türkçe'nin ilk dönemidir. Başlangıçtan, 12-13. asra kadar olan zamanı içine alır. Türkçe'nin ele geçmiş ilk büyük eserleri, 8. asrın ilk yarısında yazılmış olan Orhun Abideleridir. Fakat, bu abideler, çok işlenmiş bir dille yazılmıştır. Bundan, Türk yazı dilinin başlangıcının birkaç asır daha önceye çıktığını anlıyoruz.

Orhun Abideleri'nin dilini, Danimarkalı bilgin Thomsen çözmüştür. Bu abidelerdeki metinlerin büyük bir kısmı, Prof. Dr. Muharrem Ergin tarafından Türkiye Türkçesi'ne aktarılmıştır.

Türk yazı dilinin ilk dönemi, Eski Türkçe''dir. Bundan daha önceki dönem ise, Türkçe''nin karanlık dönemidir. O dönem, artık Eski Türkçe''nin, Çuvaşça ve Yakutça ile bunlardan daha ileride, diğer Altay dilleri ile birleştikleri dönemdir.

Orta Türkçe: Kuzey-Doğu Türkçesi: Orta Asya''da ve Hazar Denizi''nin kuzeyinden yayılan Türklük kolunun gittiği ülkelerde, Eski Türkçe''den sonra kullanılan yazı dilidir. Eski Türkçe''nin devamı niteliğindedir.

Eski Türkçe''nin, Orta Asya''da ve kuzeydeki yeni yazı dillerine bir geçiş safhası durumundadır. Bu yazı dili, 13 ve 14. asırlarda kullanılmıştır. 15. asırda; içindeki iki kol iyice farklılaşarak, bu yazı dili, Kuzey Türkçesi ve Doğu Türkçesi olarak ikiye ayrılmıştır.

Kuzey Türkçesi: 15. asırdan zamanımıza kadar gelen ve Kuzey Türklerinin kullandığı yazı dilidir. Bu yazı dili, Kıpçak şivesine dayanır. Bu sebeple, Kuzey Türkçesine, Kıpçak Türkçesi ve Tatar Türkçesi de denmektedir.

Doğu Türkçesi : 15. asırdan zamanımıza kadar gelen ve Orta Asya Türklerinin kullandığı yazı dilidir. Çağatay Türkçesi ismiyle de anılır. Bugün, yerini modern Özbekçe''ye bırakmıştır. Doğu Türkçesi, Doğu ve Batı Türkistan şivesine dayanır.

Batı Türkçesi: Eski Türkçe döneminden sonra ortaya çıkan, iki yeni yazı dilinden biridir. Hazar Denizi'nin güneyinden, batıya yayılan Batı Türklerinin kullandığı yazı dilidir. 13. asırdan günümüze kadar devam etmektedir.

Batı Türkçesi, Oğuz şivesine dayanır. Bu sebeple, Oğuzca ismiyle de anılır. Türklüğün, en büyük ve en verimli yazı dilidir. Azerî Türkçesi-Osmanlı Türkçesi: Oğuz Türklerinin vatani; Hazar Denizi'nden, Orta Avrupa'ya ve Kırım'dan, Afrika'ya kadar çok geniş bir sahaya yayıldığı için; zamanla Oğuzca içinde, Doğu ve Batı Oğuzca olarak iki saha belirmeye başlamıştır. Doğu Oğuzcası, Azerî Türkçesi; Batı Oğuzcası ise Osmanlı Türkçesi'dir. Aradaki fark; Azerî Türkçesine, bilhassa Kuzey ve Doğu Türkçelerinden, bazı tesirlerin daha fazla gelmiş olmasından doğmuştur. Fakat; Azerî ve Osmanlı Türkçeleri arasındaki bu olmamış ve hepsi de yazıya geçmemiştir. Onun için, Azerî ve Osmanlı Türkçeleri, Batı Türkçesi olarak tek bir yazı dili teşkil ederler.

Doğu Oğuzcası, yani Azerî Türkçesi; Azerbaycan, Kafkasya, Doğu Anadolu ve Kuzey Irak sahalarında; Osmanlı Türkçesi ise; Orta ve Batı Anadolu, Kıbrıs ve Rumeli ile Balkanlarda konuşulur.

Batı Türkçesinin Gelişmesi: Batı Türkçesi,

kendi içinde üç döneme ayrılır.

1. Eski Anadolu Türkçesi: Batı Türkçesi'nin ilk dönemidir. 13-15. asırları içine alır. Eski Türkçe'nin izlerini taşır. Bu bakımdan, Batı Türkçesine bir geçiş dönemidir. Dolayısıyla, batıdaki Orta Türkçe dönemidir. Arapça ve Farsça unsurlar, henüz fazla değildir. Fakat, yabancı terkipler kullanılmaktadır. Selçuklular, Anadolu Beylikleri ve ilk Osmanlıların yazı dilidir. Azerî ve Osmanlı saha farkları, henüz belirgin değildir.

2. Osmanlı Türkçesi: Batı Türkçesi'nin ikinci dönemidir. 16. asırdan, 20. asrın başına kadar devam eder. Eski Türkçe'nin izleri artık kaybolmuş, yeni gramer şekilleri yerleşmiştir. Arapça ve Farsça unsurlar, kelime ve terkipler, pek çok artmış ve terkipler katmerlenmiştir. Öyle ki, Türk yazı dili âdeta; Türkçe, Arapça ve Farsça'dan kurulu üçüzlü bir dil hâline gelmiştir. Bu karışık dil; İstanbul'un fethinden, Osmanlı İmparatorluğu'nun sonuna kadar, imparatorluğun yazı dili olarak, beş asra yakın bir ömür sürmüştür.

3. Türkiye Türkçesi: Batı Türkçesi'nin üçüncü dönemidir. 1908 meşrutiyetiyle başlar. Bugün, bu dönemin içinde bulunuyoruz. Türkçe, gramer yapısı bakımından Osmanlı Türkçesinden farksızdır, yeni gramer şekillerini taşır. Yabancı unsurlar bakımından da, terkipsiz Türkçe dönemidir. Arapça ve Farsça

	<p>terkipler atılmıştır. Arapça ve Farsça kelimeler de, gittikçe azalmaktadır.</p> <hr/> <p>GusinapsE tarafından (07-05-2006 @ 04:07) tarihinde düzenlenmiştir..</p>

	<p> DİL BİLİMİ(LEHÇE TASNİFLERİ)</p> <hr/> <p>DİL BİLİMİ(LEHÇE TASNİFLERİ)</p> <p>Eski ve özellikle yeni Türk lehçelerinde gördüğümüz fonetik ve gramer farklarını göz önüne alan uzmanlar, en eski çağlardan başlayarak bu lehçeleri tasnife çalışmışlardır. Bu yolda yapılan ilk deneme olarak Kaşgarlı Mahmud''un yaptığı tasnif gösterilebilir. Divanü Lügati''t Türk yazarı 11. yüzyılda yaşayan Türk boylarını coğrafi durumuna göre sıralamakla kalmamış, dillerinin ses ve gramer özellikleri üzerine de bir takım bilgiler vermiştir. Kaşgarlı Mahmud''un bu gözlemleri daha sonra yetişen Türkologların çalışmalarında da sağlam bir dayanak olarak değerlendirilmiştir.</p> <p>Türk boylarının coğrafi durumlarını göz</p>

önünde tutan Kaşgarlı Mahmud , Kırgız, Yabaku, Kay, Basmıl, Yağma, Çigil, Uygur, Çomul, Çaruk, Başkurt, Kıpçak, Oğuz, Yimek, Suvar, Bulgar ve Peçenek gibi bir takım boyların adlarını saymıştır.

Kaşgarlı Mahmud, çağdaş Türklerin dilleri üzerine birçok bilgiler vermişse de Suvar ve Bulgarların dili üzerine topladığı veriler çok azdır. Divanü Lügati't Türk yazarı Hazarlar'ın dili üzerine de bilgi vermemiştir.

Wilhelm Radloff'un Tasnifi Türkolojinin kurucularından W. Radloff, Phonetik Der Nördlichen Türksprachen (Leipzig 1882) . Bölümünde çağdaş Türk lehçelerini dört grupta □ □ □ V□adlı eserinin toplamıştır. 1.Doğu diyalektleri; 2. Batı diyalektleri; 3. Orta Asya diyalektleri; 4. Güney diyalektleri.

I.	Doğu	diyalektleri.
1.	Asıl Altay	diyalektleri
2.	Baraba	diyalekti
3.	Kuzey Altay	diyalektleri
4.	Abakan	diyalektleri
5.	Küerik	diyalekti
6.	Soyan	diyalekti
7.	Karagas	diyalekti
8.	Uygur	diyalekti
II.	Batı	diyalektleri.
1.	Kırgız	diyalekti
2.	Irtış	diyalektleri
3.	Başkurt	diyalektleri

	4.Volga veya Doğu Rusya diyalektleri
	III. Orta Asya diyalektleri.
	1.Tarañçi diyalekti
	2.Hami diyalekti
	3.Aksu diyalekti
	4.Kaşgar diyalekti
	5.Yarkent diyalekti
	6.Çagatay diyalekti
	IV. Güney diyalektleri.
	1.Türkmen diyalekti
	2.Azerbaycan diyalekti
	3.Kafkas diyalektleri
	4.Anadolu diyalektleri
	5. Kırım diyalekti
	6. Osmanlı diyalekti
	
	

GusinapsE

[Profilini Görüntüle](#)

[Zoints Profilini Görüntüle](#)

[GusinapsE - diğer mesajlarını bul](#)

23-04-2006	#5 (mesaj-linki)
<p>GusinapsE </p> <p> >> Ç3RK3Z KIZI</p> <p><<</p> <p>GHOSEN ONE...</p> <p>AKTİFLİK: KALICILIK:</p> <p></p>	<p>TÜRKÇEYE BENZEYEN BAŞKA DİLLERDEN GELMİŞ SÖZCÜKLER</p> <hr/> <p>DİL BİLİMİ(TÜRKÇEYE BENZEYEN BAŞKA DİLLERDEN GELMİŞ SÖZCÜKLER)</p>

Bugün: MESAJ:

2560

RUH HALİM:

Relaxed

GusinapsE

İtibar: 84 Puan:

5083

1- metelik: Sondaki -lik eki, Türkçe sözcük çağrışımı yapıyor; "yemeklik yağ"daki gibi... Aslı ise batı dillerinden geliyor: İngilizce''de, metallic; yani metal para... Biz kullanırken baştaki bölümü de bir Türk ismiyle (mete) değiştirip kullanagelmışiz.

2- isterik: Biliyorum ki birçok kişi bu hatalı biçimiyle kullanmıyordur bu sözcüğü. "Histeri" nöbetlerine tutulan kişinin aldığı sıfattır ve İngilizce'de "histerical" denir. Başarısızlığa ve bir şeyi elde edememeye dayanamama ve aşırı sinirlenme gibi (ruhbilimci değilim) etkileri olan bir ruh hastalığı olan kişi "histerik" olarak anılır. Oysa Türkçe''de "isteme" ile bağ kurulması ve "bir şeyi çok isteyen" anlamında kullanılması da çok yaygındır. Hatta bazen, "isterik kadın" lafı oldukça aşağılayıcı bir mantıkla kullanılır.

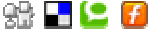

3- bendeniz: Bu sözcüğün ne "ben" adıyla, ne de "deniz"le bir ilgisi yoktur; ancak sondaki "-niz" eki Türkçe''dir. "Bende", Farsça''da, "kul, tutsak" demektir. Yani kişi kendini sunarken - eski dönemlerin aşırı nezaketiyle -, "Ben kulunuz X kişi," diye sunar ya; bu da öyle konuşmalarla geçmişten günümüze gelmiş. Bu açıklama gösteriyor ki, "Ben bendeniz X kişi," demek doğru olur ve yalnız kendimizi değil başkalarını da, "Bu da naçizane bendeniz Y," diye sunabiliriz (tabii Y''nin affına sığınarak). Neyse, bu sözcüğe bu kadar açıklama fazla bile...

4- kaldırım: Bunun "kaldırmak" ile bir ilgisi var gibi görünse de (otoyolun yükseğinde olması açısından), asıl kökeni Rumca''dır. Rumca''da "kali", "iyi" anlamındadır (kalimera: günaydın, iyi günler). "Dromos" (sondaki "s" genelde okunmaz) ise "yol" anlamını taşır. Yani kali-dromos: iyi-yol; yani yürümeye elverişli, taşsız, tozsuz, çamursuz yol...

5- sütyen: Genelde ilişki kurulmasa da, bu sözcük "süt-meme" ilişkisini çağrıştıracak bir yapıda kullanılmaktadır. İtiraf etmeliyim ki ben küçükken bu iç çamaşırının - isminden dolayı - sütün dış giysiye sızmasını engellemeye yaradığını sanıyordum. Asıl kökeni Fransızca''daki "sous tien"dir ("aşağıdan tutan" anlamında). Okunuşu: sutien.

6- lahmacun: Bu sözcüğün "macun"la ilgisi dolaylıdır. Arapça''da "acin" yoğrulmuş (macun o kökten gelir), "lahm" ise "et" demektir. Lahm-i acin: yoğrulmuş et...

7- boğa yılanı: Bu yılan, avını boğarak öldürmesi ve belki de boğa gibi iri ve güçlü olmasından dolayı, ismi Türkçe sanılmaya oldukça yatkın olan ilginç bir örnektir. Oysa aslı, şimdi kesinlikle hatırlayamayacağım bir Afrika dilinden geliyor: boa... Sondaki "yılanı" sözcüğü gereksiz... Kobra, piton der gibi, boal..

	<p>8- vapur: İngilizce "vapour" (buhar) sözcüğünden geliyor. Önceleri buharlı gemilere verilen ingilizce isimden... Aslında, dilimizde batı dillerinden uyarladığımız sözcüklerin genelde Fransızca okunuşunu kullandığımızdan bunu da "vapor"dan uyarlamışız.</p> <p>9- anahtar: Bu sözcüğün kökü, Yunanca "anihto" (açmak) eylemidir. "Anihtiri" ise "açmaya yarayan" anlamındadır; yani "anahtar"... Yunanca kökenli sözcükler aslında dilimize Anadolu'da konuşulan ("konuşulmuş olan," demek daha doğru olur sanırım) Rumca'dan geçmiştir. Gerçekte iki dil birbirine çok benzese de, Rumca'daki birçok sözcük Yunanlar'ca bilinmez. Bu yüzden bu sayfalardaki birçok Grekçe sözcüğe "Yunanca kökenli" demek yerine "Rumca kökenli" demeyi yeğleyeceğim. Bu durumda ise "Anadolu Rumları'nın dili" anlaşılmalıdır.</p> <p>10 - kilit: Yine Rumca'daki "kleo" (kapatmak) eyleminden türeyen "kleidi" ("klidi" diye okunur; "kapamaya, kilitlemeye yarayan" anlamında...) sözcüğünden gelmektedir.</p>
	

GusinapsE

[Profilini Görüntüle](#)

Zoints Profilini Görüntüle

GusinapsE - diğer mesajlarını bul

24-04-2006	#6 (mesaj-linki)
<p>GusinapsE </p> <p>>> Ç3RK3Z KIZI <<</p> <p>GÖSEN ONE...</p> <p>AKTİFLİK: KALICILIK: </p> <p>BUGÜN: MESAJ: 2560</p> <p>RUH HALİM: </p> <p>GusinapsE CEVAPINDIŞI İtibar: 84 Puan: 5083 </p>	<p>TÜRK DİLİNİN DÜNYA DİLLERİ ARASINDAKİ YERİ</p> <hr/> <p>TÜRK DİLİNİN DÜNYA DİLLERİ ARASINDAKİ YERİ</p> <p>Dünya üzerinde konuşulan ve yazılan diller, genellikle iki esasa göre sınıflandırılmaktadır:</p> <p>1. Köken (soy, menşe) bakımından diller: Aynı çekirdek anadilden türemiş diller bir dil ailesi kabul edilir. Bilinmeyen dönemlerde, aynı anadile yapısı ve köken bilgisi bakımlarından, geriye doğru gidildikçe birbirine yakınlıkları sonunda beliren bağılıklardır. Soy bakımından akrabalıkta söz dağarcığındaki benzerlikler de dikkate alınan bir ölçüdür. Dikkat edilmesi gereken bir husus da şudur: Akraba dilleri kullanan milletlerin aynı ırktan geldikleri söylenemez. Aynı soydan gelen ve dilleri akraba olan milletler bulunduğu gibi, ırk bakımından birbirleri ile hiçbir ilişkisi bulunmayan, fakat aralarında kültür ilişkisi ve kültür bağı olan milletler de vardır. Nitekim, Hint-Avrupa dil ailesi içinde yer alan diller, birbirleriyle soy bakımından bir bağ bulunmayan birçok millet tarafından kullanılmaktadır. Aynı dil ailesindeki diller arasındaki akrabalık da derece derecedir. Bir anadilin ayrı ayrı kollarından gelen diller</p>

uzak akrabadırlar. İngilizce ile Farsça gibi. Aynı anadilin aynı dalından gelen kollar ise yakın akrabadırlar. Almanca ile İngilizce gibi.

Dünyadaki diller köken bakımından şu dil ailelerine bölünmektedir:

1:Hint-Avrupa dil ailesi

a)Asya kolu: Hintçe, Urduca, Farsça, Ermenice, Hititçe...

b) Avrupa kolu:

1. Germen kolu:İngilizce, Almanca, Flamenkçe ...

2. Roman kolu:Lâtinçe, Fransızca, İtalyanca, İspanyolca...

3. Slav kolu: Rusça, Sırpça, Bulgarca, Boşnakça, Lehçe...

Diğerleri: Yunanca, Arnavutça, Keltçe...

II. Hami-Sami dil ailesi: Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da konuşulan diller bu aileye mensuptur. Arapça, İbranice ve Berberi dilleri

III. Çin-Tibet dil ailesi: Çince,Tibetçe, Vietnamca ve Endenozya adalarında konuşulan diller.

IV. Bantu dil ailesi: Orta ve Güney Afrika'da konuşulan yerli diller.

V. Ural Altay dil birliği:

a) Ural kolu:

1. Fin -Ugor: Ugorca ve Permce (Fince ve Macarca'yı içine alır)
2. Samoyet: Samoyetçe

b) Altay kolu: Türkçe, Moğolca, Mançuca, Tunguzca, Korece ve Japonca.

VI. Kafkas dilleri: Gürcüce, Çeçence, Lezgince, Çerkez-Abhaz dilleri.

2: Yapı bakımından dünya dilleri

Yapı bakımından benzerliklerine göre dünyadaki diller üç gruba ayrılmaktadır:

a) **Tek heceli diller:** Bu yapıdaki dillerde kelimeler tek heceden ibarettir. İsim veya fiillerde çekim yoktur. Zengin bir vurgu sistemi vardır. Kelimenin anlamı çoğu kez cümledeki sırasından anlaşılır. Çin-Tibet dilleri, yapı bakımından tek heceli dillerdir.

b) **Çekimli diller:** Çekimli dillerde tek ve çok heceli kökler ve bir takım ekler vardır. Fakat yeni kelime yaparken ve çekim sırasında çok defa ,köklerde bir değişiklik olur. Bazı dillerde bu değişiklik kelime kökünü tanınmaz hale getirir. Arapça ve Fransızca'yı bu dillere örnek gösterebiliriz.

c) Eklemeli diller (Bitişken diller): Türkçe ve diğer akraba diller ile Ural dil ailesine mensup diller yapı bakımından eklemeli dillerdir. Bu dillerde kelimeler isim veya fiil kökleri hâlinde bulunurlar. Kelime türetme bu köklere ekler getirmek suretiyle olur. Türkçe yapı yönüyle bu gruba girer.

Özetle, Türkçe'miz köken bakımından dünya dilleri arasında Ural-Altay dil birliğinin Altay kolunda, yapı bakımından ise eklemeli diller grubunda sonradan eklemeli bir dildir.

Konuşma Dili Ve Yazı Dili

Konuşma Dili: Evde, sokakta, okulda, hâlâsa günlük hayatta her yerde kullanılan dildir. Sosyal çevrelere göre, farklılıklar arz eder. Bundan da; lehçe, şive ve ağız terimleri ortaya çıkar.

Lehçe: Bir dilin, bilinen ve takip edilen tarihinden önce, kendisinden ayrılan ve çok büyük farklılıklar gösteren kollarına denir. Ses, şekil ve kelime farklılıklarına dayanır.

Örnek: Çuvaşça ve Yakutça, Türkçe'nin lehçelerindedir. Türkiye Türkçesindeki, "ayak" kelimesi, Çuvaşça'da, "ura" olarak geçmektedir.

Şive: Bir dilin, bilinen ve takip edilen tarih döneminde kendisinden ayrılan ve ses, şekil

değişikliği gösteren kollarına denir.

Örnek: Kırgız Türkçesi, Azerî Türkçesi, Türkiye Türkçesi, Kazak Türkçesi, Kıpçak Türkçesi Türkçe'nin şivelerindedir. Türkiye Türkçesindeki "ben", Azerî Türkçesinde "men" olmaktadır.

Ağız: Bir şive içindeki, söyleyiş farklılıklarına dayanan küçük kollarıdır.

Örnek : Nevşehir ağızı, Aksaray ağızı, Yozgat ağızı ...

Biraz söyleyiş farklılıkları olsa da, bir şive içindeki çeşitli ağızları konuşan kişiler, birbirleriyle çok rahat anlaşır. Şiveleri farklı olan kişilerin, birbirleriyle anlaşmaları biraz daha zordur. Kelimelerde, az da olsa farklılıklar görülmektedir. Lehçeleri farklı olan kişilerin, birbirleriyle anlaşmaları ise diğerlerine göre çok daha zordur.

Yazı Dili: Yazıda kullanılan dildir, aynı zamanda medeniyet dilidir. Tarih boyunca, ancak; medeniyeti, kültürü ve edebiyatı olan milletler, yazı dilini kullanmışlardır. Bu dile, kültür dili, edebiyat dili de denir. Yazı diline, konuşma dilindeki farklılıkların hiçbiri aktarılmaz. Çünkü, her milletin bir tek yazı dili bulunur . Hiç kimse, konuştuğu gibi yazamaz.

Yazı dili sun'i; konuşma dili tabîdir.

#7 (mesaj-linki)

Tarihten Geleceğe Türk Dili

TARİHTEN GELECEĞE TÜRK DİLİ

Türk dilinin en eski izleri Sümer kaynaklarındaki Türkçe sözlerdir. M.Ö. 3100-M.Ö. 1800 yılları arasına ait Sümerce metinlerde 300''den fazla Türkçe söz yer almaktadır. Sümerceyle Türkçe'deki ortak sözler ya ortak kökenden gelmektedir ya da alış veriş sonucu ortaya çıkmıştır. Hangi ihtimal doğru olursa olsun Türkçe'nin ilk verileri M.Ö. 2000-3000 arasına çıkmakta, yani bundan 4-5000 yıl geriye gitmektedir. Ortak sözler Türklerle Sümerlerin komşu olduklarını da gösterir. Türklerin hiç olmazsa bir bölümü M.Ö. 2000-3000 yılları arasında, belki de daha önce Ön Asya''da yaşamış olmalıdır. M.Ö. 7.-3. yüzyıllar arasında Karadeniz''le Hazar''ın kuzeyinde ve Kuzeydoğusunda yaşayan Sakaların önemli bir bölümü ve yöneticileri de büyük ihtimalle Türktü. M.Ö. 6. yüzyılda yaşamış olan Sakaların kadın hükümdarının adı Yunan kaynaklarında Tomiris olarak geçer. Bu kelime Türkçe Temir (demir) olsa gerektir. Dîvânü Lûgati''t-Türk''te anlatıldığına göre İskender''in Türkistan seferi sırasında (M.Ö. 330''lar) Türklerin bir kısmı, hükümdarları Şu yönetiminde Hocent

civarında, yani Seyhun'un yukarı havzalarında idiler. İskender'in gelişiyle Şu ve idaresindeki Türkler Altaylara çekildiler; Oğuzlar ise Hocent civarında kaldılar. Çin kaynaklarındaki ilk bilgilere göre Türkler Çin'in kuzeyindeki bozkırlarda yaşıyorlardı. M.Ö. 220'lerde ortaya çıkan Tuman (Teoman) Yabgu ve M.Ö. 209'da hükümdar olan oğlu Motun (Mete) Yabgu, Hunların büyük hükümdarları idiler ve merkezleri bugünkü Moğolistan'da bulunan Orhun vadisinde idi. Hunlardan sonra da Topalar, Avarlar, Göktürkler, Uygurlar dönemlerinde, M.S. 840'a kadar Türklerin merkezi Orhun vadisinde olmuştur. M.Ö. 220 - M.S. 840 arasındaki 1000 küsur yıllık dönemde Türkler kudretli zamanlarında Okyanus kıyılarından Hazar'a, hatta bazen Karadeniz'in kuzeyine kadar uzanan topraklara hükmediyorlardı. Türklerden bir bölüğü M.S. 370'lerde İdil'i geçmiş ve Kafkaslarla Karadeniz'in kuzeyine ulaşmıştı. Batı Hunları, Bulgarlar, Avarlar, Peçenekler ve Kıpçaklar 370'ten başlayarak yüzyıllar boyunca Doğu Avrupa ve Balkanları yönetimleri altında bulundurmışlardır.

Asya ve Avrupa Hunlarına ait herhangi bir Türkçe metin elimizde bulunmamaktadır. Ancak Çin ve Bizans kaynaklarına geçen bazı özel adlar ve kelimeler onlara ait Türkçe veriler olarak kabul edilmektedir. Çin kaynaklarında ri, kut, yabgu, ordu, temir gibi sözlerin Çinceleşmiş biçimleri, milât□geçen te yıllarına ait Türkçe verilerdir. Attilâ'nın

babasının adı olan Muncuk (Boncuk) izik, İrnek, İlek Türkçeye açıklanabilmektedir. 6.-9. yüzyıllarda ve oğullarının adları De yüzyıllardaki Tuna Bulgarlarından yıl ve ay adları ile birkaç kelimelik bazı küçük metinler kalmıştır. Yıllar hayvan adlarıyla adlandırıldığı için yıl adları aynı zamanda çeşitli hayvanların adlarını gösteriyordu. Aylar sıra sayılarıyla ifade edildiği için Bulgar Türkçesindeki sayıların adlarını da böylece öğrenmiş oluyorduk. Moğolistan''da bulunmuş olan 6 satırlık Çoyr yazıtı tarihi bilinen en eski metindir. İlderis Kağan''a katılan bir askeri anlatan metin 687-692 arasında yazılmış olmalıdır. Orhun anıtları olarak bilinen İşbara Tamgan Tarkan (Ongin), Köl İç Çor (İhe-Huşotu), Tonyukuk, Köl Tigin, Bilge Kağan anıtları 719-735 yılları arasında yazılmışlardır. Uygurların ikinci kağanı Moyun Çor Kağan''a ait Taryat, Tes ve Şine-Usu anıtları 753-760 arasında dikilmiştir. Moğolistan''da, Yenisey vadisinde, Kazakistan''da, Talas''ta (Kırgızistan), Kuzey Kafkasya''da, İdil-Ural bölgesinde, Bulgaristan, Romanya, Macaristan ve Polonya''da Göktürk harfleriyle yazılmış daha yüzlerce yazıt bulunmuştur. Bu küçük yazıtların 7.-10. yüzyıllar arasında yazıldığı tahmin edilmektedir. Demek ki bu yüzyıllarda Doğu Avrupa ve Balkanlardan, hatta Macaristan''dan Güney Sibiryaya''ya ve Moğolistan içlerine kadar uzanan sahada Türkçe, Göktürk harfleriyle yazılan bir yazılı dil olarak kullanılmaktaydı.

9. yüzyıldan itibaren Türkçe'nin yazılı ürünlerini daha güneyde, Tarım havzasında da görmeye başlıyoruz. 840'ta Tarım havzasında ve Gansu bölgesinde devletler kuran Uygurlar; Göktürk, Uygur, Soğdak ve Brahmi alfabeleriyle kâğıt üzerine yüzlerce eser yazdılar, yüzlerce belge bıraktılar. Hatta bunların bir kısmı yazma değil, basma eserlerdi. Uygur yazılı eserleri, Gansu bölgesinde 17. yüzyıla kadar devam etmiştir. 11. yüzyılda Kâşgar ve Balasagun çevresi de bir Türk kültür çevresi olarak ortaya çıkar. 1069 tarihli Kutadgu Bilig Balasagun'da yazılmaya başlanmış, Kâşgar'da Karahanlı hükümdarına sunulmuştur. 1070'lerde Bağdat'ta kaleme alınan Dîvânü Lûgati't-Türk de aslında Kâşgar muhitinin eseridir. Türkler 10. yüzyılda Müslüman oldukları hâlde 11. yüzyılda Arap yazısı henüz Türklerin yazısı hâline gelmemişti. Kâşgarlı Mahmud 1070'lerde Türk yazısının Uygur yazısı olduğunu kesin şekilde kaydeder. Kâşgarlı Mahmud Türklerin 20 boy olduğunu yazar ve onları batıdan doğuya doğru şöyle sıralar: 1. Beçenek, 2. Kıfçak, 3. Oğuz, 4. Yemek, 5. Başgirt, 6. Basmıl, 7. Kay, 8. Yabaku, 9. Tatar, 10. Kırkız, 11. Çigil, 12. Tohsı, 13. Yağma, 14. Uğrak, 15. Çaruk, 16. Çomul, 17. Uygur, 18. Tangut, 19. Hıtay. Listedeki Hıtay'ı Kâşgarlı'nın ifadesiyle "Çin ülkesi" olarak ayırmak gerekir. Bu sıralamadan az sonra Kâşgarlı Beçeneklerle Kıfçaklar arasında Suvarlarla Bulgarları yerleştirir. Kâşgarlı'nın iki dilli oldukları için dillerini bozuk saydığı Soğdak, Kençek,

Argu ve Tangutlardan Arguları da Türk boyları arasında saymalıyız. Demek ki 11. yüzyılda Balkanlardaki Bizans sınırından Çin ve Moğalistan içlerine kadar Türkçe konuşuluyordu.

13. yüzyılda Türk yazı dilinin merkezîleştiği bölge Aral''ın güneyindeki Harezmi bölgesidir. 13.-14. yüzyıllarda Altınordu''nun merkezi olan Hazar''ın kuzey kıyısındaki Saray''dan hatta daha batıdaki Kırım''dan Tarım havzasının doğusundaki Gansu''ya kadar Türk yazı dili kesintisiz olarak kullanılıyordu. Tarım havzasıyla Gansu''da kullanılan dile Türkoloji literatüründe Uygur Türkçesi, Altınordu ve Türkistan sahasında kullanılan dile ise Harezmi Türkçesi denmektedir. Ancak ikisi arasında ses ve gramer yönünden hemen hemen hiç fark yoktur. Yazıları ise farklıdır. Birincisi Uygur, ikincisi Arap yazısını kullanır. 13. ve 14. yüzyıllarda Türk yazı dili, bu ana sahadan başka üç coğrafyada daha kullanılıyordu. Bunlardan biri Yukarı İdil (bugünkü Tataristan) sahasıdır. Burada bulunan mezar kitabelerinin dili İdil Bulgarcası idi. İkincisi Mısır ve kısmen Suriye idi. Buradaki yazı dili Harezmi Türkçesine çok yakındı ve Kıpçak Türkçesi adını taşıyordu. Üçüncü saha Azerbaycan ve Anadolu sahasıydı. 13. yüzyılda bu alanda Oğuz ağzına dayanan yeni bir yazı dili doğmuştu. Bu yazı dili Balkanlara doğru sahasını genişleterek kesintisiz şekilde bugüne dek sürmüştür. Sadece mezar kitabelerinde gördüğümüz İdil Bulgarcası

14. asırdan sonra yerini Kıpçakçaya bırakır. Mısır ve Suriye''de ise 15. yüzyıldan sonra Kıpçak Türkçesi kullanılmaz olur. Karadeniz, Kafkaslar, Hazar denizi ve İran, Kuzey-Doğu Türkçesi ile Batı Türkçesini ayıran tabiî sınırlardır. 11. yüzyıldan itibaren Oğuzlar İran''ı aşarak Azerbaycan ve Anadolu''ya gelmişler ve Batı Türklüğünü oluşturmuşlardır. Batı Türklüğü 14. yüzyılda Balkanlara taşmış, daha sonra Macaristan sınırına dayanmıştır. Bugünkü Irak ve Suriye''nin kuzey bölgeleri de Batı Türklerinin 11. yüzyıldan itibaren yerleştikleri yerlerdi ve buralardaki nüfus Anadolu Türklüğünün tabiî uzantısıydı. Öte yandan Kuzey Afrika ve Arap ülkelerine de önemli miktarda Osmanlı Türkü yerleşmişti. Bütün bu sahalarda Batı Türkçesi ortak bir yazı dili olarak kullanılmıştır. 13. ve 14. yüzyıllarda Anadolu ve Azerbaycan''da yazılan eserleri, yazı dili olarak birbirinden ayırmak kolay değildir. Bu asırlarda yazı dili henüz standartlaşmamıştır; esasen Azerbaycan, Anadolu ve Balkanlarda henüz siyasî birlik de yoktur; bölgede çeşitli Türk beylik ve devletleri hüküm sürmektedir. 15. yüzyılda Osmanlılar güçlenerek birliği kurmaya yönelirler ve yeni oluşmaya başlayan İstanbul ağızı esasında Osmanlı Türkçesi standart hâle gelir. 16. yüzyılda Doğu ve Güney-Doğu Anadolu ile birlikte Suriye ve Irak da Osmanlı topraklarına dahil olur; böylece bu bölgeler de Osmanlı Türkçesi alanı içine girerler. Kuzey ve Güney Azerbaycan, İran''la birlikte bir başka Türk

devletinin, Safevîlerin yönetiminde kalır. Ancak yine de 16. asırda Azerbaycan ve Osmanlı yazı dillerinin kesin şekilde ayrıldığını söylemek doğru değildir. Hatayî ve Fuzulî her iki çevrenin de şairidir. 17. yüzyıldan sonra iki yazı dilinin ayrıldığını söylemek mümkündür; ancak aralarındaki fark yok denecek kadar azdır. Kuzey ve doğu Türklerinde Harezmi Türkçesi'nin devamı niteliğindeki Çağatay Türkçesi tek ve ortak yazı dili olarak 15. yüzyıldan 20. yüzyıl başlarına kadar sürdü. Bunun bir tek istisnası vardı: Kırım Hanlığı. Osmanlı idaresinde bulunduğu için Kırım Hanlığında kullanılan yazı dili Osmanlı Türkçesi idi. 13. yüzyıldan itibaren iki ayrı yazı dili hâlinde gelişen Doğu ve Batı Türkçeleri sürekli olarak birbirleriyle temasta olmuşlardır. Çağatay sahası eserleri, özellikle Nevayî Osmanlı ve Azerbaycan Türklerince hep okunmuştur. Buna karşılık Osmanlı eserleri de özellikle İdil-Ural bölgesinde sürekli okunmuştur. Osmanlı ve Azerbaycan sahasında Nevayî'ye Çağatayca olarak nazireler yazılmış ve bu 19. yüzyıla kadar sürmüştür. 1552'de Kazan'ın düşmesiyle başlayan Rus yayılması 1885'te Batı Türkistan'ın işgaliyle tamamlanmıştır. Doğu Türkistan 1760'larda Çin işgaline uğramıştı. 19. yüzyılın sonuna gelindiğinde bağımsız olan Türkler sadece Osmanlı Türkleriydi. 19. yüzyılın ortalarında Türk yazı dilleri için yeni bir süreç başlar. Kazan Üniversitesinde

hocalık yapan müsteşrik ve papaz İlminski, her Türk boyunun konuşma dilinin ayrı bir yazı dili hâline gelmesi gerektiği görüşünü ortaya koyar ve bunun için çalışmaya başlar. Özellikle Tatar aydınlarıyla Kazan''da okuyan Kazak aydınları üzerinde etkili olur. Bu iki Türk boyunun bazı yazar ve şairleri, ortak olan Çağatay yazı dili yerine kendi konuşma dillerini yazı dili hâline getirmeye çalışırlar. Yüzyılın sonlarına doğru Tatar ve Kazak yazı dillerinin ilk eserleri verilmeye başlar. İlminski''ye karşılık Gaspıralı İsmail, 1884''te Bahçesaray''da (Kırım) çıkarmaya başladığı Tercüman gazetesi ve Türk dünyasının her tarafında açtirdığı usûl-i cedit okulları vasıtasıyla ortak yazı dilini savunur; bütün Türk dünyasının sadeleştirilmiş İstanbul Türkçesinde birleştirilmesini ister. Rusya''da Meşrutiyetin ilân edildiği 1905 yılından itibaren Kırım, İdil-Ural, Azerbaycan ve Türkistan bölgelerinde Türk yazı dili konusu sıkı bir şekilde tartışılır. Gaspıralı İsmail''in tesirinde kalan Türk aydınları yazı dilinde birlik fikrini savunurlar ve buna uygun eserler verirler. İlminski''nin fikirleri ise başka müsteşrikler ve Çarlık memurları tarafından yayılmaya çalışılır. İlminski gibi bir papaz ve müsteşrik olan Nikolay Ostroumov 1870''ten 1918''e kadar Türkistan Vilâyetinin Gazeti''ni çıkararak bu gazete vasıtasıyla İrancalaşmış Özbek ağızlarını yazı dili hâline getirmeye çalışır. 1888-1902 arasında çıkarılan Dala Vilâyeti gazetesi Kazakçayı, 1905-1908 arasında

çıkarılan Mecmûa-yı Mâverâyı Bahr-ı Hazar Türkmenceyi yazı dili yapmaya uğraşır. Her üç gazete de Çar idaresince çıkarılmaktadır. Yüzyılın başındaki bu tartışma ve uygulamalar kaynaklara ulaşmanın zorluğu yüzünden bugüne kadar ciddî şekilde araştırılmış değildir. Ancak 1917'deki Bolşevik ihtilâlinde sonra serbest tartışma ortamı yok edilmiş, İlminski ve Ostroumov'un fikirleri zorla uygulanarak her Türk boyunun konuşma dili ayrı yazı dili hâline getirilmiştir. Bu süreç Sovyetler Birliği'nde 1930'larda tamamlanmıştır. Çin idaresindeki Doğu Türkistan'da ise Uygurca, Çağatay yazı dilinin devamı olarak sürerken 1949'daki komünist idareden sonra mahallîleştirilmiştir. Alfabe değişiklikleriyle bu süreç hızlandırılmış, her Türk yazı dili için ayrı alfabeler oluşturularak farklılık artırılmaya çalışılmıştır. Bütün bu çalışmalar sonunda bugün 20 Türk yazı dili ortaya çıkmış bulunmaktadır: 1) Türkiye Türkçesi, 2) Gagavuz Türkçesi, 3) Azerbaycan Türkçesi, 4) Türkmen Türkçesi, 5) Kırım Tatar Türkçesi, 6) Karaçay-Malkar Türkçesi, 7) Nogay Türkçesi, 8) Kumuk Türkçesi, 9) Kazan Tatar Türkçesi, 10) Başkurt Türkçesi, 11) Kazak Türkçesi, 12) Karakalpak Türkçesi, 13) Kırgız Türkçesi, 14) Özbek Türkçesi, 15) Uygur Türkçesi, 16) Altay Türkçesi, 17) Hakas Türkçesi, 18) Tuva Türkçesi, 19) Saha (Yakut) Türkçesi, 20) Çuvaş Türkçesi. Rusya bugün dahi yeni yazı dilleri oluşturma fikrini bırakmış

değildir. Tataristan Cumhuriyeti dışında kalan Batı Sibiryâ Tatarları ile Güney Sibiryâ'daki Şorların ağızları bazı fonlar ve yardımlar yoluyla yazı dili hâline getirilmeye çalışılmaktadır.

Türk dünyasında 1990'dan beri yeni bir süreç başlamıştır. Beş Türk cumhuriyeti bağımsız olmuş, diğerleri de daha serbest hareket edebilme imkânlarına kavuşmuştur. Şimdi artık kendi kültür politikalarını kendileri tayin edecek duruma gelmişlerdir. Nitekim bunun etkisi de kısa zamanda görülmeye başlanmıştır. 1991 Aralığında Azerbaycan, 1993 Nisanında Türkmenistan, 1993 Eylülünde Özbekistan, 1994 Şubatında Karakalpakistan Lâtin alfabesine geçme kararı almışlardır. Bu ülkelerde yeni alfabeğe geçiş kademeli olarak uygulamaya konmuştur. Öte yandan Kırım Türkleri ile Gagavuzlar da Lâtin alfabesine geçerek bazı süreli yayınlarını yeni alfabeyle basmaya başlamışlardır.

"Dil dışı şartlar" dediğimiz siyasî, iktisadî ve kültürel ilişkiler de Türk yazı dilleri arasında yeni etkileşim ve oluşumlara yol açmaya başlamıştır. Türkiye'de Türk cumhuriyetlerinin edebiyatlarına ait bazı parçalar lise edebiyat kitaplarına konmuştur. Türk Ocakları, Kültür Bakanlığı, TÖMER gibi kuruluşlarca Türk lehçelerini öğreten kurslar açılmıştır. Nihayet dört üniversitede (Ankara, Gazi, Muğla, Atatürk) Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümleri açılmıştır. Pek çok Türkiyeli genç Türk cumhuriyetlerinde öğrenim

görmektedir. Sayıları az da olsa sosyal bilim dallarındaki bazı genç araştırmacılar Türk toplulukları arasında araştırmalar yapmaya başlamışlardır. Avrasya televizyonunun bazı genç yapımcıları da Türk dünyasına sık sık giderek yeni yapımlara imzalarını atmaktadırlar. Siyasî, iktisadî, ilmî ve kültürel heyetler de sık sık bu dünyaya yolculuk etmektedir. Türk cumhuriyet ve topluluklarında uzun süreli kalan iş adamları ve görevliler de az değildir. Bütün bu teşebbüs ve ilişkiler Türk lehçelerinin Türkiyeli aydınlar ve gençler tarafından öğrenilmesine yol açmaktadır. Türkiye Türkçesi'nin diğer Türklerce öğrenilmesi ise çok daha büyük ölçülerde karşımıza çıkmaktadır. Türkiye''de öğrenim görerek bizim lehçemizi öğrenen öğrencilerin sayısı 10.000'i geçmiştir. İktisadî, kültürel veya ilmî sebeplerle Türkiye''ye gelip kısa veya uzun süreli ülkemizde kalan ve Türkiye Türkçesiyle bizlerle anlaşabilen pek çok insan vardır. Öte yandan Türk cumhuriyet ve topluluklarında pek çok okul açılmıştır ve bu okullarda on binlerce öğrenci okumakta, Türkiye Türkçesi'ni öğrenmektedir. Doğrudan doğruya Türk televizyonlarını izleyebilen Azerbaycan veya Avrasya yayınlarına bakan Türkistan cumhuriyetleri bu kanalla da Türkiye Türkçesine aşina olmaktadır.

Bütün bu temas ve faaliyetlerin sonuçlarını önümüzdeki yıllarda görebiliriz. Türk televizyonlarını izleyen Azerbaycanlı

çocuklar daha şimdiden Türkiye Türkçesi'ndeki farklı kelimeleri tanımaya ve hatta kullanmaya başlamışlardır. Samaylot yerine uçak kelimesi pek çok Türk topluluğuna ulaşmıştır. Türkiye Türkleri de artık orun (yer), kıyın (zor), çalar (nüans), kayıtmak (geri dönmek), aylanmak (çevresinde dönmek), uğraşmak (karşılaşmak), tapmak (bulmak) gibi kelimeleri tanımaya başlamalıdır. Eski Sovyetler dışındaki Türk dünyası ile ilişkilerimiz de artmıştır. Batı Trakya, Bulgaristan, Makedonya, Yugoslavya, Romanya gibi Balkan ülkelerinde yaşayan Türklerle artık daha sık temas hâlindeyiz. Balkanlardan gelen pek çok Türk genci de Türk üniversitelerinde okumaktadırlar. Bu ülkelerin çoğunda ilk ve orta dereceli okullarda Türkçe öğretim yapılmakta, Türkçe gazete ve dergiler çıkarılmaktadır. Hemen hemen hepsinden Türk televizyonları izlenmektedir. İran''da da Azerbaycan Türkçesiyle (Arap harfleriyle) dergi ve kitaplar yayımlanmakta, belirli saatlere mahsus olarak radyo ve televizyon yayınları yapılmaktadır. İran'da artık Türkçe eğitim talepleri başlamıştır. Irak''ta, 36. paralelin kuzeyinde birkaç yıldan beridir Türkçe öğretim yapılmaya başlanmıştır; Türkçe gazete ve televizyon yayınları yapılmaktadır. Türk dili yarın nasıl olacaktır? Yukarıda sayılan gelişmeler elbette Türk dilinin yarınını büyük ölçüde belirleyecektir. 20 yıl sonra Türkiye Türkçesi, Türk dünyasındaki pek çok aydın tarafından bilinen ve Türkler

arası plâtfömlarda kullanılan bir iletişim dili olacaktır. Bu süre içinde Birleşmiş Milletlerce kabul edilmiş olması da muhtemeldir. Türk dünyasının bazı genç aydınları az da olsa makale, şiir, hikâye ve kitaplarını Türkiye Türkçesiyle yazmaya başlayacaklardır. Onların, bizim yazı dilimizle yazdıkları eserlerde kendi lehçelerine ait bazı kelimeler, hatta fonetik ve morfolojik özellikler bulunabilecektir. Böylece bizler de o lehçelerden küçük tatlar almaya başlayacağız. Şüphesiz Türkiye Türklerinden yetişmiş bazı şair ve yazarlar da eserlerine Türk lehçelerinden kelimeler ve bazı özellikler serpiştireceklerdir. Bu hem Türkiye Türkçesi'nin kendi kaynaklarından beslenerek zenginleşmesine, hem de yeni tatlarla çeşitlenmesine yol açacaktır. Böylece 4000 yıl önce Sümer kaynaklarında görülen agar (ağır), di- (demek), dingir (tenri-tanrı), dug- (dökmek), men (ben), zae (sen), zag (sağ), gişig (eşik-kapı) gibi kelimeler önümüzdeki bin yıllarda sonsuzluğa doğru yollarına devam edeceklerdir

#8 (mesaj-linki)

YER, RENK, GÜN, AY, VB. ADLARININ KÖKENİ

DİL BİLİMİ(YER, RENK, GÜN, AY, VB. ADLARININ KÖKENİ)

Günler:

1- Pazar: Farsça'daki "bazar"'dan

(yiyecek, öteberi satılan yer, pazar) geliyor. Büyük olasılıkla "pazar yerinin kurulduğu gün" anlamında adını almış.

2- Pazartesi: Herkesin bildiği gibi, "pazar-ertesi", yani pazarın kurulduğu günden sonraki gün...

3- Salı: Farsça'daki "salis"ten (üçüncü demek) geliyor, yani "haftanın 3. günü"...

4- Çarşamba: Farsça'daki "çehar" (dört) ve "şenbe"den (gün) geliyor (4. gün).

5- Perşembe: Yine Farsça: "penç" (beş) ve "şenbe"den (5. gün)...

6- Cuma: Arapça'daki "cem" (toplanma) kökünden "cum'a"... (cem, cami, cuma, cumhur, cumhuriyet, cemaat, cemiyet, vb. hep aynı kökten türemiştir) Müslüman toplumlarda toplanma günü, cuma...

7- Cumartesi:: "Cuma-ertesi", yani toplanma gününden sonra gelen gün...

Aylar:

1- Ocak: "Ocak" (ateş yakılan yer, ev yuva) sözcüğüyle doğrudan bağlantısı olsa gerek; yani "ocakların yakıldığı, veya günlerin dışarıda çalışarak-avlanarak değil ocaklarda (evlerde) geçirildiği soğuk ay"...

2- Şubat: Süryanice'de, yeni takvimin ikinci

ayına verilen isim (şabat/şubat)...
Türkçe'de anlamını korumuş.

3- Mart: Latince'de "Mars" (savaş tanrısı) isminden... (Özellikle batı toplumları, çoktanrılı din döneminde ay ve günlere tanrıların veya kimi imparatorların vb. ismini vermişlerdir. Tektanrılı din döneminde birçok dilde bu isimler büyük çoğunlukla değiştirilmiş ama kimi dillerde bir bölümü yine kalmıştır) Birçok dilde bu ayın adı benzer isimler alır: Maerz (Almanca), mars (Fransızca), maris (Arapça), marzo (İspanyolca), marzo (İtalyanca), march (İngilizce), vb...

4- Nisan: Süryanice'den (nisanna) ay ismi... Aslında bu isim Süryani, Sümer, Akad ve İbrani dillerinde ortak ("nisannus, nasanus, nasanna, nusanus, nusanna" gibi şekilleri var)...

5- Mayıs: Latince'de ay adı (maius)... en büyük anlamındaki "maior"dan geliyor. Büyük olasılıkla bir tanrının (en büyük tanrı?..) adıydı. Bu ay da birçok dilde benzer isimlerle anılıyor: Mai (Almanca), mai (Fransızca), mayo (İspanyolca), maggio (İtalyanca), may (İngilizce), vb...

6- Haziran: Süryanice'de "hazıran" sözcüğü "sıcak" anlamına geliyor. Aynı dilde, bu aya, - "sıcakların başladığı ay" anlamıyla olsa gerek - "hazaran/hazuran" ismi verilmiş.

7- Temmuz: Sümer ve İbrani dillerinde "bey, efendi" anlamındaki "dummuzi" (Sümerce) ve "tammuz" (İbranice) sözcüklerinden geliyor, ancak ismi alış nedeni açık değil.

8- Ağustos: Latince "Augustus"tan (Roma imparatoru'nun adı)... Bir söylentiye göre, Augustus'un doğduğu aya bu isim verilmiş. Augustus'un adı da "augus: kutsal" sözcüğünden geliyor.

9- Eylül: Süryanice'de "aylul" (üzüm), yani "üzüm ayı"... Mezopotamya dillerinde hep ortak isim olarak bu kullanılır (Şubat, nisan ve haziran'da olduğu gibi).

10- Ekim: Türkçe "ekme" eyleminden... Tarlaların sürülüp ekildiği ay...

11- Kasım: Bana göre bu isim "titreme, titreşme" anlamlarını taşıyan (Eski Türkçe) "kas, kasma, kasma" sözcükleriyle ilgilidir. Yani "rüzgarların başlayıp ağaçları, yaprakları titrettiği ay" anlamında.... Yine Türkçe olan "kasırga"'da da bu anlamın çok güçlü olarak bulunması bu fikri oldukça destekler görünüyor. Yine de tartışmaya açık...

12- Aralık: Türkçe'deki "aralık" sözünden geliyor olsa gerek ancak taşıdığı anlam tam açık değil. 10 aylık takvimden 12 aylık takvime geçişte araya konan bir ay olarak mı bu ismi almış acaba? Tartışılır.

Renkler:

1- siyah: Farsça "siya"dan (kara)...

2- kahverengi: Anlamı açık!.. Japonlar da aynı renge "chairo" (cha: çay, iro:renk) demeleri...

3- gri: Fransızca''da "gris" "duman" anlamını taşıyor.

4- kurşuni: Kurşun madeninin renginde... (kurşun-i)

5- kırmızı: Arapça''da "kırmıs" "al" anlamını taşıyor. Ancak bana göre Türkçe''deki "kırmız-ı" kullanımı, "kırmız" diye bir nesnenin rengini işaret ediyor. "Kırmız", bir böcekten (kırmızböceği) elde edilen ve Osmanlı Dönemi''nde romatizma hastalıklarında kullanımı yaygın olan koyu kırmızı renkte bir ilacın adı... Yani bu rengin bizim dilimize bu biçimde yerleşmesi o yaygın ilacın adından türemiş olması olasılığını güçlendiriyor. Yine de, "kırmız" sözcüğü Arapça "kırmıs"tan gelmiş olabilir. Öte yandan, eski Türkçe''de ateş''e "kormiz" dendiği biliniyor (günümüzdeki "kor" sözcüğü o dönemden taşınmış olsa gerek). Yani "kızıl, ateş rengi" anlamında düşünürsek, sözcüğün kökeni Türkçe sayılabilir.

6- bordo: Bu renk, koyu kırmızı renkteki

"Bordeaux" şaraplarının adından geliyor (Bordeaux: Fransa'da bir şehir).

7- **turuncu**: Turunç meyvesinin renginden; turunc-u...

8- **pembe**: Farsça'da pamuğa ve pamuk çiçeğine "penbe" denir. Pamuk çiçeklerinin başlangıçta aldıkları açık kızıl renkten dolayı... Burada da ilginç bir nokta, "pamuk", "pembe", "penbe" ve İngilizce'deki "pink" (pembe) sözcüklerinin benzemesidir. Anglo-Saxon'ların Mezopotamya'da yaşamış olmalarının bunda büyük etkisi olsa gerek... Farsça'daki bazı temel sözcüklerin İngilizce'de de bulunması bunu destekliyor. (Örneğin, sitare-star, peder-father, birader-brother, nev-new, vb.)

9- **yeşil**: Türkçe'deki "yaş" (diri) sözcüğünden geliyor. Anlam genişlemesiyle, "diri, yeşil bitki"den benzetilerek renk ismi yapılmış. Yeşermek, yeşil, yeşim (taş), yaş (ömür) hep "yaş" kökünden gelmektedir.

10- **turkuaz**: "Turkuaz" (firuze) taşının rengi...

11- **mavi**: Arapça "ma"dan (su) "ma-i"; yani "su rengi"...

12- **lacivert**: Farsça'da "lajvard", yüzük yapımında kullanılan koyu mavi renkli bir çeşit taş ve o taşın bulunduğu yüzüğe denir.

13- **yavruağzı**: Özellikle kuş yavrularının gaga kenarlarındaki pembe-sarı karışımı açık renkli et parçalarından adını alıyordur.

14- **menekşe**: Farsça adı "benefşe" olan "menekşe çiçeği"nin renginden...

15- **mor**: Arapça'daki "mur" (demir pası) sözcüğünden geldiği söylene de ben pek ilgi kuramıyorum. Fransızca'daki "morte" (ölü) sözcüğü bile bu rengi daha iyi anlatır. Şaka bir yana, belki de gerçek kökü odur.

16- **leylak**: Yine bir çiçek (leylak) rengi...

17- **bej**: Fransızca'dan geliyor (beige) ve "koyun yünü"nın rengine işaret ediyor.

18- **kara**: Bu sözcüğün hem Türkçe'de hem de diğer dillerde o kadar çok anlamı ve olası kökü var ki, en iyisi bu kargaşaya hiç bulaşmamak...

19- **haki**: Arapça'da "hak", "toprak" anlamına geliyor. Buna göre, haki: toprak rengi...

